

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oppivelvollisuuslakia, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia, perusopetuslain 46 §:ää, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 39 §:ää ja lukiolain 22 §:ää.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjauksia, joiden mukaan hallitus laatii selvityksen tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen toimivuudesta. Arvioidaan, miten koulutus auttaa lukioon ja ammatilliseen hakeutuvia sekä tukee perustaitojen vahvistumista. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen vaatimuksia kevennetään niin, että koulutusta voidaan järjestää osatoteutuksena. Lisäksi hallitus mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittamisen myös työpajatoiminnassa. Esitys liittyy myös oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon yhteydessä havaittuihin lainsäädännön tarkennustarpeisiin.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain säännöksiä, jotka koskevat oppivelvollisuuden suorittamista perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen, oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä, asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuta, maksuttomuutta sekä majoituskorvausta.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain säännöksiä, jotka koskevat järjestämisluvan myöntämistä, koulutuksen laajuutta ja muodostumista, opiskelijan yksilöllisiä valintoja sekä perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltamista.

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi myös perusopetuslain sääntelyä aikuisten perusopetuksen maksuttomuudesta.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännöksiä siten, että niihin lisätään velvollisuus ottaa opiskelijoiksi ensisijaisesti oppivelvolliset hakijat.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi.....	6
2.1 Oppivelvollisuuslaki	7
2.2 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.....	13
2.3 Perusopetuslaki	16
2.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta	18
2.5 Lukiolaki	19
2.6 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta.....	20
2.7 Tilastotietoja.....	20
3 Tavoitteet.....	23
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	23
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	23
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	24
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	24
4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan	24
4.2.1.2 Valtiontaloudelliset vaikutukset.....	24
4.2.1.3 Vaikutukset kuntien ja koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan.....	25
4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin	27
4.2.2.1 Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin	27
4.2.2.2 Vaikutukset kuntiin	28
4.2.3 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	28
4.2.3.1 Vaikutukset perusoikeuksiin	28
4.2.3.2 Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutukset.....	29
4.2.3.3 Vaikutukset oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden asemaan (lapsivaikutukset)	29
4.2.3.4 Vaikutukset kansalliskielten asemaan.....	30
4.2.3.5 Alueelliset vaikutukset	30
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	30
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	30
6 Lausuntopalaute.....	31
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	31
7.1 Oppivelvollisuuslaki	31
7.2 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.....	35
7.3 Perusopetuslaki	37
7.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta	38
7.5 Lukiolaki	39
8 Voimaantulo	39
9 Toimeenpano ja seuranta	39
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	39
LAKIEHDOTUKSET	42
oppivelvollisuuslain muuttamisesta	42

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	44
perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta	46
ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	46
Lukiolain muuttamisesta	47
LIITTEET	49
VALITSE KOHDE.....	49
oppivelvollisuuslain muuttamisesta	49
tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	53
perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta	55
ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	57
lukiolain muuttamisesta	57

LUONNOS

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman 5.1 Oppimisen perusasiat kuntoon-luvun kirjausten mukaan hallitus laati selvityksen tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen toimivuudesta. Arvioidaan, miten koulutus auttaa lukioon ja ammatilliseen hakeutuvia sekä tukee perustaitojen vahvistumista. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen vaatimuksia kevennetään niin, että koulutusta voidaan järjestää osatoteutuksena. Hallitus mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittamisen myös työpajatoiminnassa.

Uusi oppivelvollisuuslaki (1214/2020) ja siihen liittyvät muut lakimuutokset vahvistettiin 30.12.2020, ja laajennettu oppivelvollisuus tuli voimaan 1.8.2021 alkaen ikäluokka kerrallaan. Laajennetun oppivelvollisuuden myötä kaikki alle 18-vuotiaat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat velvollisia osallistumaan myös perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen, elleivät he ennen 18 ikävuoden täyttämistä suorita ylioppilastutkintoa tai ammatillista tutkintoa.

Uudessa oppivelvollisuuslaissa korotettiin oppivelvollisuusikää 18 ikävuoteen ja tehtiin toisen asteen koulutuksesta maksutonta 20 ikävuoteen saakka. Osana laajennettua oppivelvollisuutta uudistettiin myös perusopetuksen ja toisen asteen väliin sijoittuvan nivelvaiheen koulutusta. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettu laki (1215/2020) tuli voimaan 1.8.2021, ja koulutusta on järjestetty 1.8.2022 alkaen. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen yhdistettiin perusopetuksen lisäopetus (ns. kymppiluokka), lukiokoulutukseen valmistava koulutus (LUVA) ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA). Uuden koulutuskokonaisuuden tarkoitus on antaa aiempaa parempia valmiuksia tutkintotavoitteeseen koulutukseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen.

Laajennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on ollut nostaa koulutus- ja osaamistasoa sekä varmistaa jokaiselle nuorelle mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Tavoitteena on, että jokainen perusopetuksen päättävä nuori suorittaisi toisen asteen tutkinnon. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista.

Oppivelvollisuuslain säännöksiä tarkennettiin 1.8.2022 alkaen toimeenpanossa havaittujen tarpeiden pohjalta. Keskeisimmät muutokset liittyivät 17-vuotiaiden oppivelvollisten ja opiskelutarkoituksessa Suomeen tulevien alaikäisten asemaan, majoitus- ja matkakorvauksiin, kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutuksen oppimateriaalilisään, siirtymävaiheen tiedonsaannin parantamiseen, opiskelupaikan osoittamiseen sekä opetuksen ja ohjauksen määrän tallentamiseen eHOKS:iin. Lisäksi tehtiin muutamia muita säännöksiä selkeyttäviä muutoksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi 1.10.2021 oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon seurantasuunnitelman vuosille 2021—2024¹. Osana oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon seurantaa julkaistiin joulukuussa 2024 opetus- ja kulttuuriministeriön selvitys oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvauksista ammatillisessa koulutuksessa ja

¹ Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano: seurantasuunnitelma 2021—2024, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163531>

lukiokoulutuksessa². Selvityksen mukaan majoitus- ja matkakorvausten määrät ovat vähäiset. Ammatillisessa koulutuksessa kustannukset painottuvat harvahkosta oppilaitosverkostosta ja asuntolamajoittumisen mahdollisuudesta johtuen matkoihin. Lukiokoulutuksessa korostuvat majoituskustannukset. Oppivelvollisuuslain nojalla majoitus- ja matkakustannuksia korvaneille kolmelle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle myönnettiin vuonna 2023 yhteensä 55 710 euroa. Lukiokoulutuksessa yksikköhintaa korotettiin kolmelle koulutuksen järjestäjälle yhteensä 54 793 euroa. Korvaukset ovat kohdistuneet opiskelijoille, jotka opiskelevat ruotsinkielisessä koulutuksessa tai asuvat Pohjois-Suomessa. Vuosina 2022-2023 hallinto-oikeuteen tehdyt valitukset ja niihin annetut päätökset osoittivat haasteet säädösten soveltamisessa ja oppivelvollisten opiskelijoiden perustuslaillisten oikeuksien turvaamisessa. Selvityksessä esitetään majoitus- ja matkakorvausasioiden hoitoa siirrettäväksi koulutuksen järjestäjiltä Kelaan ja majoituskorvaukseen oikeuttava koulumatka laskettavaksi kodista lähimpään sellaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen valitsemaan tutkintoon.³

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen toimivuutta keväällä 2024. Owl Groupin koulutuksen järjestäjille, opetus- ja ohjaushenkilöstölle ja opiskelijoille suunnatun kyselytutkimuksen ja haastattelujen perusteella laatima selvitys⁴ kertoo tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen olevan toimiva kokonaisuus eri näkökulmista tarkasteltuna. Selvityksen mukaan tutkintokoulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijoille valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadinnassa sekä vahvistaa edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskelijajoukko on moninainen ja heidän erilaisiin tarpeisiinsa vastataan yksilöllisin ratkaisuin. Selvityksessä esitetään kehittämistoimenpiteinä rahoitusjärjestelmän tarkentamista huomioimaan vaihtelevat opiskelijamäärät ja sujuvat maksujärjestelyt, vaatimusten selkiyttämistä kieli-aidon osalta ennen tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aloittamista, sujuvien ja yhdenvertaisten käytäntöjen kehittämistä arvosanojen korottamiseksi, ennakoivampien ja yhdenmukaisempien toimintamallien luomista opiskeluhuollolle, alueellisen tasa-arvon varmistamista vaativan erityisen tuen osalta ja resurssien riittävyyden tarkistamista suhteessa opiskelijamääriin.

Kuntaliiton Ammatillisen koulutuksen Areena -verkosto on 28.2.2024 tehnyt kuntouttavaa opetusta koskevan aloitteen⁵. Areena-verkosto on ehdottanut pohdittavaksi kuntouttavan opetuksen mallia, jossa yhdistettäisiin hyvinvointialueiden palveluita, työpajatoiminnan sisältöjä sekä ammatillista koulutusta. Kuntouttava opetus olisi matalan kynnyksen lisä kuntouttavan työtoiminnan ja erityisoppilaitosten tarjoamien palveluiden rinnalle.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen toimivuutta koskevan selvityksen ja oppivelvollisuuslain toimeenpanon yhteydessä havaittujen lainsäädännön lisätarkennustarpeiden

² Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:37, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-026-2>

³ Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:37, Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa, Tiivistelmä.

⁴ Selvitys tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUV) toimivuudesta 6/2024, https://owlgroupp.com/wp-content/uploads/2024/06/TUVA_raportti_19.6.2024.pdf

⁵

perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö päätti käynnistää valmistelun tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kehittämiseksi ja oppivelvollisuuslain muuttamiseksi.

1.2 Valmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kehittämistoimet ja oppivelvollisuuslakiin tarvittavat muutokset. Työryhmä on asetettu ajalle 1.1.2025 – 31.1.2026. Työryhmä on muodostunut opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen virkahenkilöistä. Työryhmä on ottanut huomioon ruotsinkielisen koulutuksen erityispiirteet ja kehittämistarpeet. Työryhmän työssä on varmistettu riittävä yhteistyö Kuntaliiton kanssa.

Työryhmän tehtävänä on valmistella ehdotukset: koulutuksen valintaperusteiden täsmentämiseksi, huomioiden kielitaitoa koskevat vaatimukset ja oppivelvollisten asema; koulutuksen muodostumisen pakollisuudesta ja valinnaisuudesta; toiseksi vuodeksi tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen osoitettavien oppivelvollisten aseman selkeyttämiseksi; oppivelvollisuuslakiin tarvittavista muutoksista oppivelvollisten sivistyksellisten oikeuksien varmistamiseksi; sekä muista toimista, joilla voidaan edelleen vahvistaa opiskelijoiden valmiuksia lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen sekä tukea opiskelijoiden perustaitojen vahvistumista. Lisäksi työryhmän tehtävänä on tunnistaa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteiden toteutumisen varmistamiseksi tarvittavia muutostarpeita nykyisessä järjestäjäverkossa ja rahoitusjärjestelmässä. Työryhmän tehtävänä on myös tunnistaa nivelvaiheen ja laajennetun oppivelvollisuuden hyviä käytäntöjä, joita voitaisiin ottaa laajemmin käyttöön.

Tämän hallituksen esityksen lisäksi työryhmän valmistelun pohjalta on tarkoitus laatia loppuraportti. Raportti valmistuu työryhmän toimikauden päättyessä alkuvuodesta 2026. Raportissa on tarkoitus tuoda esiin niitä kehittämistoimia, joihin ratkaisu löytyy muutoin kuin lainsäädäntöä muuttamalla.

Työryhmän työtä tukevat opetus- ja kulttuuriministeriön 10.10.2023 asettamat lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen seurantaryhmät, joiden toimikautta ministeriö on 17.12.2024 jatkanut 30.6.2026 asti. Seurantaryhmät edustavat lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen sidosryhmiä. Seurantaryhmien tehtävänä on tukea hallitusohjelman mukaista valmistelua, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön erikseen asettaman työryhmän tehtävänä.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella x.x. – x.x.2026. Lausuntotiivistelmä ja lausunnot ovat luettavissa esityksen hankesivuilla...

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM009:00/2025>.

2 Nykytila ja sen arviointi

Oppivelvollisuuslain toimeenpanossa on ilmennyt haasteita, joiden vuoksi lain säännöksiä on tarpeen tarkentaa tietyin osin. Myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain täsmentäminen tietyiltä osin on tarpeellista, sillä lain toimeenpanossa on ollut haasteita.

2.1 Oppivelvollisuuslaki

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen

Oppivelvollisuuslain 4 §:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen. Säännöksen mukaan oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suoritettuaan suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

- 1) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitettussa koulutuksessa;
- 2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa;
- 3) kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, mainitun lain 25 b §:n 3 momentissa tarkoitettussa vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan;
- 4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen;
- 5) perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettussa perusopetuksessa, mainitun lain 46 §:n 1 momentissa tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa 5 §:n mukaisesti. (8.7.2022/715)

Mitä tässä laissa säädetään koulutuksen järjestäjästä, sovelletaan myös opetuksen järjestäjään ja oppilaitoksen ylläpitäjään, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Oppivelvollisen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan myös, jos hän opiskelee tässä laissa tarkoitettua koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla.

Voimassa olevassa laissa ei ole säädetty siitä, että oppivelvollisuutta voi suorittaa nuorisolaissa (1285/2016) tarkoitettussa nuorten työpajatoiminnassa. Vaikka asiasta ei ole säädetty, oppivelvollinen voi suorittaa opintoja nuorten työpajatoiminnassa jo nykyisinkin silloin, kun oppivelvollinen on jonkin koulutuksen järjestäjän opiskelijana, ja käytännössä näin myös tapahtuu. Tämä on ensisijainen tapa hyödyntää nuorten työpajatoimintaa. Työpajat voivat toimia koulutuksen suorittamisen oppimisympäristönä. Oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta voi suorittaa nuorten työpajatoiminnassa, jos asiasta on sovittu koulutuksen järjestäjän, oppivelvollisen ja työpajan kesken. Selkeyden vuoksi on tarpeen lisätä lakiin nimenomainen säännös asiasta.

Lisäksi laissa on tarpeellista säätää eräistä muista tilanteista, joissa oppivelvollisuutta voisi suorittaa nuorisolaissa tarkoitettussa nuorten työpajatoiminnassa.

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollisuuslain 5 §:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisesta eräissä tilanteissa. Säännöksen 1 momentin mukaan oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavat opinnot mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen.

Säännöksen 2 momentin mukaan oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetun perusopetuksen ja jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta kansanopistossa järjestettävässä sellaisessa koulutuksessa, jossa noudatetaan kotoutumisen edistämiseksi annetun lain (681/2023) 26 §:n 4 momentissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai 26 §:n 5 momentin 1 kohdassa tarkoitettua Opetushallituksen laatimaa vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksia.

Säännöksen 3 momentin mukaan oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittamisen myös työpajatoiminnassa. Jotta nuorten työpajatoiminta voisi olla eräissä tilanteissa erillinen muoto oppivelvollisuuden suorittamistapana, eikä pelkästään olemassa olevan koulutusmuodon oppimisympäristö, pitäisi työpajatoiminnasta säätää oppivelvollisuuslaissa vastaavalla tavalla kuin nykyisistä oppivelvollisuuden suorittamistavoista sekä lisäksi säätää, mitä eräillä tilanteilla tarkoitetaan. Nuorten työpajoilla annettava valmennus tulisi määrittellä oppivelvollisuuslaissa paikaksi, jossa oppivelvollinen voisi eräissä tilanteissa suorittaa oppivelvollisuutta, erilaisten koulutusten lisäksi. Oppivelvollisuuden suorittaminen nuorten työpajalla olisi mahdollisuus, ei pakollinen oppivelvollisuuden suorittamistapa. Oppivelvollisuuden suorittaminen työpajalla olisi vaihtoehto sille, että oppivelvollinen ei olisi kiinnittynyt mihinkään. Oppivelvollisuutta olisi nuorten työpajalla mahdollista suorittaa sen kahden kuukauden aikana, jolloin oppivelvollinen ei olisi minkään koulutuksen järjestäjän opiskelijana, kun asuinkunnalla on häntä koskeva ohjaus- ja valvontavastuu mutta ennen kuin hänet tulee osoittaa koulutukseen oppivelvollisuuslain 15 §:n mukaisesti. Kahden kuukauden määräaika tulee näin ollen oppivelvollisuuslaista.

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Säännöksen mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi:

- 1) oppivelvollisuuden suorittamisen estävän pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi;
- 2) sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisen raskaus- tai vanhempainrahan saamisen ajaksi;
- 3) vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen osallistuu oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan koulutukseen ulkomailla tai hänen muutoin voidaan katsoa suorittavan oppivelvollisuutta ulkomailla oleskelun aikana;

4) oppivelvollisuuden suorittamisen estävän elämäntilanteeseen liittyvän muun painavan syyn vuoksi.

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä.

Päätös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tehdään hakemuksesta. Ennen päätöksen tekemistä tulee selvittää, onko oppivelvollisuuden suorittaminen 1 momentin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa mahdollista yksilöllisten valintojen, yksilöllistämisen, välttämättömien tukitoimien tai kohtuullisten mukautusten avulla. Koulutuksen järjestäjän tulee ennen päätöksen tekemistä ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen katsotaan eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi.

Koulutuksen järjestäjä päättää oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Jos oppivelvollinen ei ole minkään koulutuksen järjestäjän opiskelija, keskeyttämisestä päättää oppivelvollisen asuinkunta. Koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi.

Käytännön soveltamisessa on haasteelliseksi osoittautunut oppivelvollisuuslain 7 §:n 1 momentin 3 kohta, jonka mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen osallistuu oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan koulutukseen ulkomailla tai hänen muutoin voidaan katsoa suorittavan oppivelvollisuutta ulkomailla oleskelun aikana. Lainkohtaa on tarvetta täsmentää, sillä se ei ole selkeä, vaan jättää soveltajalle tulkinvaraa.

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu

Oppivelvollisuuslain 14 §:n mukaan asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollisen asuinkunnalle on tehty tässä laissa tarkoitettu ilmoitus oppivelvollisesta. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu päättyy, kun oppivelvollinen on aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Lisäksi oppivelvollisen asuinkunnan tulee ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei ohjausta ja valvontaa ole säädetty muun toimijan tehtäväksi. Edellä 4 §:n 4 momentissa tarkoitettuna tulee ilmoittaa opintojen aloittamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle asuinkunnalle.

Oppivelvollisuuslain 14 §:n 3 momentin mukaan asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Oppivelvollisen tilanne ja tuen tarve selvitetään yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa.

Oppivelvollisuuslain 15 §:ssä säädetään asuinkunnan velvollisuudesta opiskelupaikan osoittamiseen. Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Vaativaan

erityiseen tukeen oikeutetulle järjestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle voidaan oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädetyn määräajan päättymistä.

Oppivelvollisuuslain 14 §:ään tulisi lisätä säännös asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun jatkumisesta siitä huolimatta, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa ehdotetussa oppivelvollisuuslain 5 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla. Myös oppivelvollisuuslain 15 §:ssä säädetty osoittamisvelvollisuus koskisi asuinkuntaa näissäkin tilanteissa, sillä se liittyy asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuseen.

Maksuttomuus

Oppivelvollisuuslain 16 § koskee oikeutta maksuttomaan koulutukseen. Säännöksen 1 momentin mukaan edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitettulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

Voimassa olevan säännöksen mukaan, jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oppivelvollisuuslakia valmisteltaessa on ollut tarkoituksena, että myös lukion oppimäärään kuuluvien aineopintojen ja ylioppilastutkinnon suorittaminen samanaikaisesti ammatillisen perustutkinnon kanssa (niin sanotun kaksoistutkinnon suorittaminen) kuuluu maksuttomuuden piiriin, eli koko lukion oppimäärän suorittamista ei edellytetä. Tämä ilmenee oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin perusteluista ja oppivelvollisuusudistukseen liittyvästä hallituksen esityksestä muutoinkin (HE 173/2020 vp, mm. s. 177–178 ja 242).

Lain soveltamiskäytännössä on kuitenkin tullut esille, että kyseisen lainkohdan sanamuoto ei ole yksiselitteinen, vaan se jättää soveltajalle tulkinnanvaraa. Esimerkiksi Ylioppilastutkintolautakunta on tulkinnut, että lukion aineopintoja ja ylioppilastutkintoa samanaikaisesti suorittavalla opiskelijalla ei olisi oikeutta maksuttomaan koulutukseen enää sen jälkeen, kun hän on suorittanut loppuun ammatillisen perustutkinnon, vaan tämän jälkeen suoritettavat ylioppilastutkinnon kokeet olisivat maksullisia. Tämä tulkinta johtuu siitä, että laissa käytetyn käsitteen ”lukion oppimäärä” voidaan katsoa tarkoittavan lukion koko oppimäärän suorittamista. Tarkoituksena on kuitenkin ollut, että ”lukion oppimäärä” tarkoittaa sekä lukion koko oppimäärän että joidenkin lukion aineopintojen suorittamista, minkä tulkinnan sanamuoto myös mahdollistaa. Jotta asiasta ei syntyisi tulkinnanvaraisuutta, tulisi pykälän sanamuotoa korjata vastaamaan sen alkuperäistä tarkoitusta.

Majoituskorvaus

Oppivelvollisuuslain 19 §:ssä säädetään majoituskorvauksesta oppivelvolliselle. Säännöksen mukaan oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä

tarkoitettuna opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia;

2) hän opiskelee sellaisessa edellä 1 kohdassa tarkoitettussa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, joka sijaitsee lähinnä oppivelvollisen kotia tai jonne muutoin joukkoliikennettä tai muuta soveltuvaa kulkutapaa käyttäen on nopein kulkuyhteys ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettuna opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä; ja

3) hänellä ei ole mahdollisuutta asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa.

Majoituskorvausta maksetaan vuosittaisen opintojen alkamis- ja päättymispäivän väliseltä ajalta, jos opintojen suorittaminen edellyttää asumista oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalla. Majoituskorvauksena korvataan oppivelvolliselle opintojen aikaisesta asumisesta aiheutuvat kohtuulliset kuukausittaiset asumiskustannukset, enintään kuitenkin yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 10 §:ssä säädetty enimmäisasumismenot. Majoituskorvauksena maksetaan se osuus kohtuullisista asumiskustannuksista, jota ei korvata muun lain nojalla.

Koulutuksen järjestäjä päättää majoituskorvauksen myöntämisestä hakemuksesta.

Majoituskorvaukseen on oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettuna opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä;

2) hän opiskelee sellaisessa edellä 1 kohdassa tarkoitettussa oppilaitoksessa, joka sijaitsee lähinnä oppivelvollisen kotia tai jonne muutoin joukkoliikennettä tai muuta soveltuvaa kulkutapaa käyttäen on nopein kulkuyhteys ja jossa on mahdollisuus saada valmentavan koulutuksen opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettuna opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä; ja

3) hänellä ei ole mahdollisuutta asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa.

Oppivelvollisuuslain 20 §:ssä säädetään majoituskorvauksen myöntämisen erityistilanteista.

Säännöksen 1 momentin mukaan poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään, majoituskorvaus myönnetään myös saamelaisien kotiseutualueella asuvalle saamelaiselle, joka opiskelee Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa, jos matka oppivelvollisen kodista kyseiseen oppilaitokseen on yli 100 kilometriä.

Säännöksen 2 momentin mukaan poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa mainitussa kohdassa tarkoitettussa oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa. Sama koskee mainitun pykälän 4 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollisuuslain 21 §:ssä säädetään matkakorvauksesta oppivelvolliselle. Säännöksen 1 momentin mukaan oppivelvollinen on oikeutettu matkakorvaukseen, jos hän saa

majoituskorvausta. Matkakorvaukseen on oikeutettu myös maksuttomassa asuntolassa asuva oppivelvollinen, jos hän täyttää 19 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa, 19 §:n 4 momentin 1 ja 2 kohdassa tai 20 §:ssä säädetty edellytykset majoituskorvauksen myöntämiseksi, mutta hänellä ei ole oikeutta asua asuntolassa viikonloppuisin.

Säännöksen 2 momentin mukaan matkakorvauksena korvataan oppivelvollisen kodin ja opiskeluaikaisen asunnon välisistä matkoista aiheutuvat kustannukset viikonloppujen ja lomien yhteydessä. Matkakorvaus maksetaan halvimmalla käytettävissä olevan matkustustavan mukaan. Jos matkoihin ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä, sovelletaan matkakustannusten määrittämisessä, mitä koulumatkatukilaisissa säädetään oman matkustustavan matkakustannuksista. Matkakorvausta ei myönnetä, jos oppivelvollinen saa tukea vastaavista matkoista aiheutuviin kustannuksiin muun lain nojalla.

Säännöksen 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää matkakorvauksen myöntämisestä hakemuksesta.

Oppivelvollisuuslain 19 §:ssä tarkoitettu *monialaisen ammatillisen oppilaitoksen* määritelmä on käytännössä osoittautunut haasteelliseksi. Oppivelvollisuuslain perusteluissa⁶ monialaisella ammatillisella oppilaitoksella tarkoitetaan oppilaitosta, jossa järjestetään enemmän kuin yhden koulutusalan opintoja. Tulkintaan on ottanut kantaa Pohjois-Suomen hallinto-oikeus, joka on matkakorvausasiassa antamassaan ratkaisussa korostanut yksilön oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemassaan ammatissa. Hallinto-oikeuden päätöksessä⁷ korostetaan perusoikeuksien turvaamista. Opiskelijan on todettu olevan oikeutettu matkakorvauksiin sellaisessakin tilanteessa, jossa hän on valinnut opiskelupaikaksi jonkin muun oppilaitoksen kuin kotia lähimmän, alle sadan kilometrin etäisyydellä olevan monialaisen oppilaitoksen. Näissä tapauksissa kotoa lähempänä olevan oppilaitoksen koulutustarjonta on oppilaitoksen monialaisuudesta huolimatta jäänyt suppeaksi. Hallinto-oikeus on katsonut, ettei tarjonta koulutusalojen tai tutkintojen osalta ole palvellut laajasti osaamistarpeita tai yksilön taipumuksia.⁸

Pohjois-Suomen ja Itä-Suomen hallinto-oikeudet ovat vuosina 2022–2023 tehneet yhteensä kymmenen päätöstä, jotka ovat liittyneet oppivelvollisuuslaissa säädettyjen matka- ja majoituskorvausten myöntämiseen. Hallinto-oikeuksien oikeuskäytännön mukaan perustuslaki turvaa jokaisen oikeuden hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla, ja tämä perusoikeus osaltaan turvaa myös oppivelvollisten oikeutta hakeutua opiskelemaan valitsemaansa alaa. Haasteellista on, että muodostuneen oikeuskäytännön pohjalta kaikkia koulutusaloja ei kuitenkaan pidetä sellaisina, että niitä opiskelemaan lähteneillä oppivelvollisilla olisi katsottu olleen oikeus matka- ja majoituskorvauksiin ammatin valitsemisen perusteella. Hallinto-oikeudet ovat ratkaisuihinsa ottaneet käyttöön jaottelun, jossa tutkinnot todetaan tavanomaisiksi tai ei-tavanomaisiksi. Oppivelvollisten on esimerkiksi katsottu olevan oikeutettuja matka- ja majoituskorvauksiin opiskellessaan tavanomaisina pidettäviä aloja kauempana kotoa, vaikka kotia lähempänä oli monialainen ammatillinen oppilaitos, jossa ei kuitenkaan ollut tarjolla vastaavaa koulutusta. Epätavanomaisena pidettyyn koulutukseen hakeutuneen opiskelijan ei puolestaan katsottu olleen oikeutettu matka- ja majoituskorvauksiin, koska opiskelijan kotia

⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 173/2024 vp, s. 183.

⁷ Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden ratkaisu 1181/2022, 2.9.2022.

⁸ Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2024:37, Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa, s. 12.

lähempänä olisi ollut monialainen oppilaitos, jossa ei kuitenkaan tarjottu vastaavaa opiskelijan toivomaa koulutusta.⁹

Oppivelvollisuuslaissa tai sen esitöissä koulutuksista, tutkinnoista tai aloista ei ole käytössä tavanomaisen tai epätavanomaisen käsitteitä. Jaottelu ei myöskään perustu koulutustoimialan käytäntöihin. Hallinto-oikeudet ovat tuottaneet jaottelun omaan oikeuskäytäntöön. Hallinto-oikeuksien päätökset ovat olleet keskenään ristiriitaisia ja koulutuksen järjestäjät ovat katsoneet, että ne entisestään hankaloittavat majoitus- ja matkakorvauksia koskevaa päätöksentekoa. Myös oppivelvollisten yhdenvertaisen kohtelun on arvioitu vaarantuvan. Hallinto-oikeuteen tehty poikkeuksellisen suuri määrä majoitus- ja matkakorvauksiin liittyviä valituksia kertoo säännösten soveltamisen haasteellisuudesta ja siitä, että säännökset eivät riittävällä tavalla ota huomioon oppivelvollisten opiskelijoiden perustuslaillisia oikeuksia. Erityisesti oppivelvollisuuslain majoitus- ja matkakorvauksiin liittyvä monialainen ammatillinen oppilaitos -käsitteen tulkinta ja soveltaminen ovat osoittautuneet haasteellisiksi. Hallinto-oikeudet ovat perustelleet ratkaisujaan osin toisistaan poikkeavasti ja ottaneet käyttöön epätarkoituksenmukaisen tavan jaotella koulutusta, tutkintoja tai aloja tavanomaisiin ja epätavanomaisiin.¹⁰

Lisäksi tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen opiskelijalla ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan ole oikeutta majoituskorvaukseen päivittäisen koulumatkan ajallisen keston perusteella.

Näin ollen on tarpeellista muuttaa oppivelvollisuuslain 19 §:n sääntelyä.

2.2 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

Järjestämisluvan myöntäminen

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 4 § koskee järjestämisluvan myöntämistä. Säännöksen 1 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta lukiolaissa (714/2018) tarkoitettulle lukiokoulutuksen järjestäjälle, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettulle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle sekä rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolle on myönnetty perusopetuslain 7 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen järjestämislupa. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrättyllä toiminta-alueella. Koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Säännöksen 2 momentin mukaan järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä on, että koulutus on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnallinen tai alueellinen koulutustarve ja koulutustarjonta ja että hakijalla on toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Säännöksen 3 momentin mukaan järjestämisluvan myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön on lupien myöntämistä koskevan päätöksenteon yhteydessä varmistettava tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen riittävä valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus. Säännöksen 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää järjestämisluvan hakemiseen liittyvistä menettelyistä, hakemukseen liitettävistä asiakirjoista ja selvityksistä sekä järjestämisluvan myöntämisen tarkemmista edellytyksistä.

⁹ Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2024:37, Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa, s. 30-31.

¹⁰ Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2024:37, Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa, s. 31-32.

Kyseisestä säännöksestä ei ilmene, että järjestämislupa voidaan myöntää myös perusopetuslain 8 §:n nojalla luvan saaneelle toimijalle (niin sanotut valtion koulut). Perusopetuslain 8 §:ssä tarkoitettuja valtion kouluja ovat Valtion koulukodit, Valteri-koulu sekä valtion kielikoulut (Helsingin ranskalais-suomalainen koulu ja Suomalais-venäläinen koulu). Näiden lisäksi on myös yliopistojen harjoittelukoulut, joihin sovelletaan yliopistolain 88 §:n mukaan, mitä valtion kouluista säädetään perusopetuslaissa. Voimassa olevan lain perusteluiden mukaan järjestämislupa voidaan myöntää myös perusopetuslain 8 §:ssä tarkoitettulle perusopetusta järjestävälle valtion oppilaitokselle (HE 173/2020 vp, s. 197). Tämän tulisi ilmetä suoraan pykälästä.

Hakeutuminen ja hakumenettelyt

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 9 §:ssä säädetään hakeutumisesta ja hakumenettelyistä. Säännöksen 1 momentin mukaan henkilöllä on oikeus vapaasti hakeutua suorittamaan tässä laissa tarkoitettua koulutusta. Säännöksen 2 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista.

Säännöksen 3 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijavalmennuksessa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Säännöksen 4 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää jatkuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja -menettelyistä täytettäessä sellaisia opiskelupaikkoja, joita ei täytetä valtakunnallisilla hakumenettelyillä.

Säännöksen 2 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Käytännön haasteena on, että oppivelvollisia hakijoita ei aina valita koulutukseen, vaan heidän sijaansa saatetaan valita muita kuin oppivelvollisia hakijoita. Tällöin oppivelvolliset saattavat jäädä ilman koulutuspaikkaa. Oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta on laadittu sen vuoksi, että voidaan varmistaa jokaiselle perusopetuksen päättäneelle koulutuspaikka. On tärkeää ehkäistä syrjäytymistä ja varmistaa yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen. On myös tärkeää, että jokainen perusopetuksen päättänyt siirtyisi välittömästi eteenpäin koulutuspolullaan. Asettamalla oppivelvolliset hakijat etusijalle varmistettaisiin, että koko ikäluokka aidosti saisi koulutuspaikan. Oppivelvollisuuslain yksi keskeisimpiä tavoitteita on saada vailla tutkintoa olevien määrät laskemaan tutkintokoulutuksessa ja tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Oppivelvollisuuslainsäädännön tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaisi toisen asteen koulutuksen. Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen ja jatko-opintoihin siirtyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia olisi tarpeen muuttaa siten, että siinä säädettäisiin oppivelvollisten ensisijaisuudesta opiskelijaksi ottamisessa. Muutoksella pyrittäisiin toteuttamaan edellä mainittuja tavoitteita.

Koulutuksen laajuus ja muodostuminen

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 11 §:ssä säädetään koulutuksen laajuudesta ja muodostumisesta. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laajuus on 38 viikkoa. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suoritus aika on enintään yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjä voi myöntää opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista.

Opetushallitus on määrännyt tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteet, joissa nykyisin kaikille yhteinen eli pakollinen koulutuksen osa on opiskelijan Opiskelu- ja

urasuunnittelutaidot. Lainsäädäntö ja koulutuksen perusteet eivät vastaa tällä hetkellä toisiaan. Laki ei tunnista koulutuksen osien pakollisuutta ja valinnaisuutta.

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa kehitetään opiskelijan opiskelu- ja urasuunnittelutaitoja, kuten kykyä työskennellä ja opiskella itsenäisesti, suunnitella omia opintoja ja ajankäyttöä sekä tehdä opintoihin liittyviä valintoja. Opiskelijaa tuetaan tiedostamaan koulutuksen ja työnteon merkitys omassa elämässään. Opiskelu- ja urasuunnittelutaitojen kehittymiseen liittyvät kiinteästi opiskelu- tai tutkintokielen taito ja erityisesti urasuunnitteluun liittyvien tekstitaitojen hallinta.

Opiskelijan yksilölliset valinnat

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 13 §:ssä säädetään opiskelijoiden yksilöllisistä valinnoista. Opiskelija suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisista koulutuksen osista henkilökohtaisten tavoitteidensa ja osaamistarpeidensa mukaisen kokonaisuuden. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on antaa valmiuksia sekä lukiokoulutukseen että ammatilliseen koulutukseen siirtymiseen sekä selkeyttää opiskelijan suunnitelmia jatko-opintojen ja työelämään liittyvien toiveiden ja tavoitteiden suhteen. Koulutusten ja opiskelijoiden keinotekoista eriytymistä tulee välttää. Opiskelijalle tulee olla mahdollista vielä koulutuskokonaisuuden aikana selkeyttää omaa opiskelu- ja urapolkuaan sekä kiinnostustaan lukio- koulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen sekä saada niistä riittävästi tietoa ja kokemusta.

Owal Groupin selvityksen mukaan 43 prosenttia opiskelijoista koki saaneensa riittävästi ohjausta peruskoulun arvosanojen korottamiseen liittyen. Vastaava osuus lukiokoulutuksen osalta oli enää 39 prosenttia. Ohjauksen riittävyyteen olisi hyvä siten kiinnittää huomiota erityisesti korotuksiin liittyen sekä lukiokoulutuksen osalta.¹¹ Asia kytkeytyy myös siihen, onko koulutuksen järjestäjällä tarvittavia yhteistyösopimuksia arvosanojen korotuksiin liittyen olemassa ja onko siten korotusten tekeminen käytännössä mahdollista.

Suurin osa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjistä on ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. Owl Groupin selvityksen mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekivät vähemmän yhteistyötä lukiokoulutuksen opetushenkilöstön, perusopetuksen opetushenkilöstön ja nuorisotyön kanssa.¹²

Opiskelijalla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus suorittaa kaikkia koulutuksen osia omien tavoitteiden ja tarpeiden mukaisesti. Tämän tulisi näkyä koulutuksen järjestäjää velvoittavana lainsäädännössä.

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 26 §:ssä säädetään perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltamisesta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Säännöksen 1 momentin mukaan koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai

¹¹ Owl Groupin selvitys, s. 74.

¹² Owl Groupin selvitys, s. 73.

ammattillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36, 36 a, 36 b ja 36 d–36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40–43 ja 45–48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85–87, 89–93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitettua osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään. Poiketen siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, opetukseen osallistumisen epäämiseen sovelletaan, mitä epäämisestä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa.

Säännöksen 2 momentissa säädetään myös, että jos opiskelija suorittaa ammatillisen tutkinnon osaa, sovelletaan lisäksi, mitä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:ssä opiskelijaksi ottamisen esteistä, mainitun lain 9 luvussa opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja huumausainetestauksesta sekä mainitun lain 12 luvussa edellä mainittuihin asioihin liittyvästä muutoksenhausta.

Lainsäädäntö ei tällä hetkellä velvoita laatimaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen osalta järjestyssääntöjä, mikä on koettu puutteeksi. Opetushallituksen järjestyssäännön laatimisesta antaman ohjeen mukaan myös tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen on suositeltavaa laatia järjestyssäännöt. Järjestyssäännöillä edistetään koulun ja oppilaitoksen sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu- ja oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.¹³ Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia olisi syytä muuttaa siten, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisessä sovellettaisiin, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään järjestyssäännöistä.

Lisäksi samaan pykälään lisättäisiin, että perusopetuslain 36 d §:n 1.8.2025 voimaan tullut säännös koskien mobiililaitteiden haltuunottoa ei koske tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta.

2.3 Perusopetuslaki

Perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädetään aikuisten perusopetuksesta. Säännöksen 1 momentin mukaan tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12–15, 18–22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40–42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätömissä opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin

¹³ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ohje-jarjestyssaantojen-laatimisesta>

erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa.

Säännöksen 2 momentin mukaan opiskelijaksi voidaan ottaa myös sellainen henkilö, jonka tarkoituksena on ainoastaan yhden tai useamman perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen suorittaminen. Tässä momentissa tarkoitetuilta opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja.

Säännöksen 3 momentin mukaan aikuisten perusopetus koostuu opiskelijan osaamistarpeen mukaan alku- ja päättövaiheen tai ainoastaan päättövaiheen opetuksesta. Opiskelijan osaamistarpeen mukaan alkuvaihe voi sisältää lisäksi erityisen lukutaitovaiheen. Edellä 5 §:ssä tarkoitettua perusopetukseen valmistavaa opetusta ei järjestetä opiskelijalle, jonka 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus suorittaa perusopetusta on päättynyt. Opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suoritettut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tulee tunnistaa ja tunnustaa. Opiskelijan lähtötaso on määriteltävä ja opetuksen järjestäjän ja opiskelijan on yhdessä laadittava opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään opintojen aloitusvaihe, suoritettavat kurssit ja muut opiskelun keskeiset sisällöt, opiskeluaika, opintojen suorittamistavat sekä muut tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkittävät asiat, joista määrätään tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon opiskelijalle aiemmin tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen toteutuminen. Lähtötason määrittely tehdään tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Suunnitelman toteuttamista seurataan, ja se päivitetään tarvittaessa.

Säännöksen 4 momentin mukaan alkuvaiheen opetuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle tarvittavat valmiudet äidinkieliä ja kirjallisuudessa ja tarpeelliset muut valmiudet perusopetuksen päättövaiheeseen siirtymistä varten sekä edistää opiskelijoiden tasapainoista kehitystä. Maahanmuuttajien kotoutumista suomalaisen yhteiskuntaan on edistettävä. Lukutaitovaihe on tarkoitettu luku- ja kirjoitustaidon alkeita ja numeerisia perustaitoja tarvitseville. Alkuvaiheen opetus sisältää sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään äidinkieltä ja kirjallisuutta, vierasta kieltä, matematiikkaa, yhteiskuntatietoutta ja kulttuurin tuntemusta, ympäristö- ja luonnontietoa sekä terveystietoa. Opiskelijalle annetaan opinto- ja työelämätaitojen ohjausta. Opiskelijalle voidaan alkuvaiheessa antaa muutakin opiskelijalle kokonaan tai osittain vapaaehtoista perusopetukseen soveltuvaa opetusta sen mukaan kuin opetussuunnitelmissa määrätään.

Säännöksen 5 momentin mukaan päättövaiheen opinnot sisältävät sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä, vieraita kieliä, matematiikkaa, uskontoa tai elämäntutkimustietoa, historiaa, yhteiskuntaoppia, biologiaa, maantietoa, fysiikkaa ja kemiaa. Opiskelijalle annetaan opinto- ja työelämätaitojen ohjausta. Opiskelijalle voidaan päättövaiheessa antaa muutakin perusopetukseen soveltuvaa opetusta sen mukaan kuin opetussuunnitelmissa määrätään. Opintoihin tulee päättövaiheessa sisältyä myös terveystietoa, ellei terveystiedon opintoja ole jo sisältynyt opiskelijan aiempiin perusopetuksen opintoihin.

Säännöksen 6 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä alueella toimivien ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa. Opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan voi sisältyä opiskelujaksoja muissa oppilaitoksissa sekä työelämään tutustumista. Jos opiskelija siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tämän lain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestämään opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava opiskelijan henkilökohtaista

opiskelusuunnitelmaa ja suoritettuja opintoja koskevat tiedot uudelle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle.

Säännöksen 7 momentin mukaan sen lisäksi, mitä 4 §:ssä säädetään, opetuksen järjestäjä voi hankkia lukutaitovaiheen opetusta kunnalta tai kuntayhtymältä, 7 tai 8 §:ssä tarkoitetulta perusopetuksen järjestäjältä sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tai ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetuilta koulutuksen järjestäjiltä.

Säännöksen 8 momentin mukaan lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa.

Säännöksen 9 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitettu opetus voidaan järjestää osaksi tai kokonaan etäopetuksena.

Oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavat opinnot mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen.

Käytännössä tulkinnanvaraiseksi on osoittautunut oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentin tarkoittamien opiskelijoiden asema, erityisesti niiden aineopintojen maksuttomuus, joiden tavoitteena on suomen tai ruotsin kielen taidon parantaminen. Opinnot ovat maksuttomia siihen saakka, kunnes opiskelijalla on riittävät edellytykset kielitaidon osalta, suomen tai ruotsin kielen osalta, hakeutua tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen. Näiltä osin tulee täydentää perusopetuslain 46 §:ää.

2.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 39 §:ssä säädetään opiskelijoiden valintaperusteista ammatillisessa koulutuksessa. Säännöksen 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Säännöksen 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Edellä 37 §:n 2 momentissa tarkoitettussa valtakunnallisessa hakumenettelyssä käytettävistä valintaperusteista ja pääsy- ja soveltuvuuskokeista voidaan kuitenkin säätää opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Voimassa olevassa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ei ole säännöstä siitä, että oppivelvolliset olisivat ensisijaisia opiskelijavalinnoissa. Lain 39 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Käytännön haasteena on, että oppivelvollisia hakijoita ei aina valita koulutukseen, vaan heidän sijaansa saatetaan valita muita kuin oppivelvollisia hakijoita. Tällöin oppivelvolliset saattavat jäädä ilman koulutuspaikkaa. Oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta on laadittu sen vuoksi, että voidaan varmistaa jokaiselle perusopetuksen päättäneelle koulutuspaikka. On tärkeää ehkäistä syrjäytymistä ja varmistaa yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen. On myös tärkeää, että jokainen perusopetuksen päättänyt siirtyisi välittömästi eteenpäin koulutuspolullaan. Asettamalla oppivelvolliset hakijat etusijalle varmistettaisiin, että koko ikäluokka aidosti saisi koulutuspaikan. Oppivelvollisuuslain yksi keskeisimpiä tavoitteita on saada vailla tutkintoa olevien määrät laskemaan tutkintokoulutuksessa ja tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Oppivelvollisuusluonnon tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaisi toisen asteen koulutuksen. Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen ja jatko-

opintoihin siirtyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista. Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia olisi tarpeen muuttaa siten, että siinä säädettäisiin oppivelvollisten ensisijaisuudesta opiskelijaksi ottamisessa. Muutoksella pyrittäisiin toteuttamaan edellä mainittuja tavoitteita.

2.5 Lukiolaki

Lukiolain (714/2018) 22 §:ssä säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa. Säännöksen 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Säännöksen 2 momentin mukaan nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijaksi ottamisen perusteena käytetään hakijoiden aiempaa opintomenestystä ja hakutoiveita. Koulutuksen järjestäjä päättää mahdollisesti järjestettävistä valinta- tai soveltuvuuskokeista ja muista lisänäytöistä. Valintaperusteista ja niiden painottamisesta opiskelijavalinnassa säädetään tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Säännöksen 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä kuitenkin päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita suorittamaan englanninkielistä lukion oppimäärää tai 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa ja siihen valmistavia opintoja, jollei 2 momentin nojalla annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa toisin säädetä.

Säännöksen 4 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää aikuisille tarkoitettuun lukiokoulutukseen sekä yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoihin opiskelijaksi ottamisen perusteista. Alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Perusteltu syy tulee yksilöidä opiskelijaksi ottamista koskevassa päätöksessä.

Voimassa olevassa lukiolaissa ei ole säännöstä siitä, että oppivelvolliset olisivat ensisijaisia opiskelijaksi ottamisessa. Lain 22 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Lukiolakia olisi tarpeen muuttaa siten, että siinä säädettäisiin oppivelvollisten ensisijaisuudesta opiskelijaksi ottamisessa. Muutoksella halutaan varmistaa, että oppivelvolliset hakijat valitaan lukiokoulutukseen aina ensisijaisesti. Oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta on laadittu sen vuoksi, että voidaan varmistaa jokaiselle perusopetuksen päättäneelle koulutuspaikka. On tärkeää ehkäistä syrjäytymistä ja varmistaa yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen. On myös tärkeää, että jokainen perusopetuksen päättänyt siirtyisi välittömästi eteenpäin koulutuspolullaan. On myös oleellista, että ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen siirtyvät ovat yhdenvertaisessa asemassa keskenään. Asettamalla oppivelvolliset hakijat etusijalle varmistettaisiin, että koko ikäluokka aidosti saisi koulutuspaikan. Oppivelvollisuuslain yksi keskeisimpiä tavoitteita on saada vailla tutkintoa olevien määrät laskemaan tutkintokoulutuksessa ja tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Oppivelvollisuusudistuksen tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaisi toisen asteen koulutuksen. Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen ja jatko-opintoihin siirtyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista. Muutoksella pyrittäisiin toteuttamaan näitä tavoitteita.

2.6 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta

Ammatillisen koulutuksen rahoitusperusteita on muutettu siten, että uudet rahoitusperusteet tulevat voimaan 1.1.2026. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 32 c §:ssä säädetään toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävästä perusrahoituksesta, joka vastaa 50 prosenttia koko laskennallisesta perusrahoituksesta. Säännöksen 3 momentin mukaan rahoituksen perusteena käytettävien toteutuneiden opiskelijavuosien määrä ei voi ylittää kullekin koulutuksen järjestäjälle järjestämisluvassa määrättävää opiskelijavuosien enimmäismäärää niiden opiskelijoiden osalta, jotka eivät ole oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla oikeutettuja maksuttomaan koulutukseen.

Oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden toteutuneiden opiskelijavuosien määrää ei rajata, jolloin ne huomioidaan aina täysimääräisesti rahoituksen perusteena. Koska koulutuksen järjestäjän rahoitusperusteissa maksuttomaan koulutukseen oikeutetut opiskelijat asetetaan osin etusijalle muihin opiskelijoihin nähden, olisi perusteltua, että oppivelvolliset voitaisiin myös opiskelijavalinnassa asettaa ensisijaisiksi.

2.7 Tilastotietoja

Kahden tai kolmen tutkinnon suorittajat

Oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin nojalla oppivelvollinen voi suorittaa samanaikaisesti maksuttomasti sekä niin sanottua kaksoistutkintoa (ammatillinen perustutkinto, lukion aineopinnot ja ylioppilastutkinto) että niin sanottua kolmoistutkintoa (ammatillinen perustutkinto, lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto). Niin sanotun kaksoistutkinnon suorittajien määrä on Vipusesta saatujen tietojen mukaan ollut vuosina 2019–2024 yhteensä 8 055. Samalla aikavälillä niin sanotun kolmoistutkinnon suorittaneita on ollut yhteensä 543. Kaksoistutkinnon suorittaneiden määrä on pysynyt melko tasaisena, kun taas kolmoistutkinnon suorittaneiden määrä on laskenut puoleen vuodesta 2019. Vuonna 2024 oli yhteensä 1 383 kaksoistutkinnon suorittajaa ja 60 kolmoistutkinnon suorittajaa.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijamäärät ovat lisääntyneet lukukausien aikana. Kun syksyllä 2022 opiskelijoita oli yhteensä noin 8 000, lukuvuonna 2024–2025 oli opiskelijoita noin 13 000. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijamäärät ovat olleet hieman aikaisempien nivelvaiheiden koulutusten (perusopetuksen lisäopetus, LUVA- ja VALMA-koulutukset) yhteenlaskettuja opiskelijamääriä suurempia: esimerkiksi syksyllä 2021 nivelvaiheen koulutuksissa aloitti yhteensä noin 6 000 opiskelijaa kun TUVA-koulutuksessa on aloittanut syksyisin noin 8 000 opiskelijaa.

Suurin osa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijoista opiskelee ammatillisen koulutuksen rajoitusjärjestelmän mukaisessa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Perusopetuksen rahoitusjärjestelmän mukaisessa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa on ollut hieman enemmän opiskelijoita kuin lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän mukaisessa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Esimerkiksi syksyllä 2024 ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa oli noin 9 340, lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa 480 ja perusopetuksen rahoitusjärjestelmän tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa 610 opiskelijaa.

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskelee sekä oppivelvollisia että aikuisia opiskelijoita. Opiskelijoista eri lukuvuosina noin 60 prosenttia on ollut oppivelvollisia.

Ruotsinkielisessä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa oli lukuvuonna 2022–2023 yhteensä 174 opiskelijaa ja lukuvuonna 2024–2025 yhteensä 210 opiskelijaa.

Tilastopalvelu Vipusen mukaan vuonna 2024 tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjesti yhteensä 86 koulutuksen järjestäjää. Ruotsinkielisiä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjiä on ollut Uudellamaalla ja Pohjanmaalla. Ruotsinkielisen tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjiä on yhteensä neljä ja koulutusta järjestetään seitsemällä eri paikkakunnalla. Lisäksi yksi näistä koulutuksen järjestäjistä järjestää vaativan erityisen tuen tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta kolmella eri paikkakunnalla.

Owal Groupin selvityksen mukaan ne ruotsinkielisen koulutuksen järjestäjät, joilla on ollut järjestämislupa, ovat kaikki järjestäneet tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ammatillisen koulutuksen luvalla.¹⁴

Tutkintokoulutukseen järjestävää koulutusta tulee järjestää Opetushallituksen määrittämien koulutuksen perusteiden mukaisesti. Käytännössä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisen muodot kuitenkin vaihtelevat alueellisesti. Esimerkiksi opiskelijoita saatetaan ryhmitellä ”ammatillisen koulutuksen tutkintoon valmentavaan koulutukseen, lukiokoulutuksen tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen tai S2-tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen” heti opintojen alussa, kun taas toisilla koulutuksen järjestäjillä kaikki ryhmät ovat heterogeenisiä. Myös mahdollisuudet suorittaa eri koulutuksen osia ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa vaihtelevat alueellisesti.

Ruotsinkielisessä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ovat pääsääntöisesti samat haasteet kuin suomenkielisessä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Ruotsinkielisessä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa on pienet yksiköt. Alueellisia eroja on tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen ja muiden palveluiden (esimerkiksi työpajat) saatavuudessa. Haasteena ovat myös opiskelijat, joilla ei ole riittävää kielitaitoa tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, sillä aikuisten perusopetusta ei ole tällä hetkellä tarjolla kuin yhdellä tai kahdella paikkakunnalla.

Aikuisten perusopetus

Tilastopalvelu Vipusen mukaan aikuisten perusopetuksen oppilaiden määrä on vuonna 2024 ollut yhteensä 5 505. Vuosina 2020–2024 oppilaiden määrä on vaihdellut 4 788 ja 5 505 oppilaan välillä. Vipusen mukaan oppivelvollisia, 17-vuotiaita oppilaita aikuisten perusopetuksessa on vuonna 2024 ollut yhteensä 798 ja 16-vuotiaita oppilaita yhteensä 102. Perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettu aikuisten perusopetus on lähtökohtaisesti tarkoitettu 17 vuotta täyttäneille, mutta oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentissa olevan säännöksen perusteella aikuisten perusopetukseen voidaan ottaa myös tätä nuorempi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärää vastaavat opinnot, mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito (HE 173/2020 vp, s. 157).

Ei ole saatavilla tarkkoja tietoja siitä, paljonko on niitä, jotka opiskelevat aikuisten perusopetuksessa oppivelvollisuuslain 5 §:n mukaisesti. Vipusen tietojen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että aikuisten perusopetuksessa olevien oppivelvollisten määrä on kasvanut viimeisten

¹⁴ Selvitys tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) toimivuudesta 6/2024, s. 13.

neljän vuoden aikana. Vuonna 2021 oppivelvollisuutta suoritti aikuisten perusopetuksessa yhteensä 501 henkilöä, joista 465 suoritti aikuisten perusopetuksen oppimäärää ja 36 aikuisten perusopetuksen oppimäärän alkuvaihetta. Vuonna 2024 puolestaan oppivelvollisuutta suoritti aikuisten perusopetuksessa yhteensä 945 henkilöä, joista 681 suoritti aikuisten perusopetuksen oppimäärää ja 267 suoritti aikuisten perusopetuksen oppimäärän alkuvaihetta.

Vailla opiskelupaikkaa olevien oppivelvollisten määrä

Oppivelvollisuuslain 10 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisen on hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan tai aikuisten perusopetuksen päättymistä valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta tai muutoin.

Oppivelvollisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 1 momentissa säädetyn haikutumisvelvollisuutensa. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain ajankohdan, johon mennessä perusopetuksen järjestäjän tulee selvittää, ovatko tässä momentissa tarkoitetut oppivelvolliset aloittaneet 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa. Perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy 12 §:ssä säädetyn koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuun alkaessa tai viimeistään edellä tarkoitettuna ministeriön päättämänä ajankohtana.

Oppivelvollisuuslain 11 §:n 4 momentissa säädetään, että jos oppivelvollinen ei ole 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun ajankohtaan mennessä aloittanut 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa, haikutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle ja muulle lailliselle edustajalle, ettei oppivelvollinen suorita oppivelvollisuuttaan.

Oppivelvollisuuslain 4 ja 5 §:ään ehdotettavan muutoksen mukaan oppivelvollisuutta voisi suorittaa nuorisolaissa tarkoitettussa nuorten työpajatoiminnassa niissä tilanteissa, kun oppivelvollisella ei ole opiskelupaikkaa sen vuoksi, että häntä ei ole otettu minkään koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi, hänet on katsottu eronneeksi opinnoistaan tai hänen opiskeluoikeutensa on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla.

Vuonna 2025 oli yhteensä 164 sellaista perusopetuksen päättötodistuksen saanutta nuorta, jotka eivät saaneet tai vastaanottaneet opiskelupaikkaa, ja joista tehtiin ilmoitus asuinkunnalle. Käytännössä opiskelupaikkaa ei ollut yksittäisillä nuorilla per maakunta, ja lisäksi muutamassa maakunnassa tällaisten nuorten lukumäärä oli joitakin kymmeniä.

Vuonna 2025 oli yhteensä 1 703 toisen asteen ja nivelvaiheen opiskelijaa, jotka on katsottu eronneeksi tai joiden opiskeluoikeus on peruutettu, ja joista on tehty ilmoitus heidän asuinkunnalleen. Vuonna 2024 tällaisia opiskelijoita oli yhteensä 1 886, vuonna 2023 yhteensä 1 655 ja vuonna 2022 yhteensä 1 230. Ajanjaksona 1.8.–31.12.2021 tällaisia opiskelijoita oli yhteensä 436.

Oppivelvollisuuslain 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän on tehtävä ilmoitus asuinkunnalle, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja ennen eronneeksi katsomista, eikä oppivelvollista voida katsoa eronneeksi oman ilmoituksen perusteella, mikäli hän ei ole aloittanut uusia opintoja. Näin ollen ilman opiskelupaikkaa olevat eronneeksi katsotut oppivelvolliset ovat sellaisia opiskelijoita, jotka eivät ole kiinnittyneet koulutukseen, ja jotka on katsottu eronneeksi sillä perusteella, että on ilmeistä, ettei heidän tarkoituksenaan ole osallistua opetukseen. On epätodennäköistä, että valtaosaa näistä nuorista saadaan kiinnittymään myöskään nuorten työpajatoimintaan eronneeksi katsomisen jälkeen.

3 Tavoitteet

Hallituksen esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman 5.1 Oppimisen perusasiat kuntoon-luvun kirjauksia tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta ja työpajatoiminnasta.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää oppivelvollisuuslain sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain säännöksiä toimeenpanossa havaittujen epäkohtien perusteella. Tavoitteena on, että jokaiselle oppivelvolliselle löytyy tarkoituksenmukainen koulutusmuoto ja opiskelupaikka oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Lisäksi tavoitteena on tukea oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia, koulutuspolun jatkuvuutta ja toisen asteen tutkinnon suorittamista.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi oppivelvollisuuslakiin säännökset oppivelvollisuuden suorittamisesta nuorten työpajatoiminnassa. Samalla täydennettäisiin asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuta koskevaa säännöstä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevaa säännöstä siten, että oppivelvollisella olisi oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen ei osallistuisi Suomen lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai koulutukseen, vaan osallistuisi oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan ulkomaiseen opetukseen tai koulutukseen ulkomailla.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oikeutta maksuttomaan koulutukseen koskevaa säännöstä siten, että jos opiskelija suorittaisi samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää tai siihen sisältyviä opintoja, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi, kun opiskelija olisi suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi majoituskorvausta koskevaa säännöstä siten, että monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteestä luovuttaisiin. Sen sijaan oppivelvollisen oikeus majoituskorvaukseen määräytyisi sen perusteella, kuinka kaukana on lähin sellainen ammatillinen oppilaitos, jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen suorittamaan tutkintoon.

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa opiskelevan oppivelvollisen oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ehdotetaan laajennettavaksi siten, että oikeuden määrittelyssä otettaisiin huomioon matkan pituuden lisäksi myös päivittäisen koulumatkan ajallinen kesto. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen olisi myös silloin, jos kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia muutettaisiin siten, että lain 4 §:ssä tarkoitettu järjestämislupa voitaisiin myöntää myös perusopetuslain 8 §:n nojalla luvan saaneelle toimijalle (niin sanotut valtion koulut).

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laajuutta ja muodostumista koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että koulutus muodostuisi pakollisista ja valinnaisista koulutuksen osista.

Opiskelijan yksilöllisiä valintoja koskevaa säännöstä täsmennettäisiin siten, että siinä todettaisiin nykyisen lain perusteluissa todettu lähtökohta, että koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltamista koskevaan pykälään lisättäisiin maininta järjestyssäännöistä. Lisäksi samaan pykälään lisättäisiin, että perusopetuslain 36 d §:n 1.8.2025 voimaan tullut säännös koskien mobiililaitteiden haltuunottoa ei koske tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta.

Perusopetuslain 46 §:ään lisättäisiin näkyviin oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaiset opiskelijat, jolloin turvattaisiin näille opiskelijoille sekä suomen tai ruotsin opinnot ja niiden maksuttomuus että myös muut opintososiaaliset edut.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännöksiä muutettaisiin siten, että koulutuksen järjestäjän tulisi ensisijaisesti ottaa opiskelijoiksi oppivelvolliset hakijat.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen parantaisi korvausten piiriin tulevien opiskelijoiden ja heidän perheidensä taloudellista asemaa.

Oppivelvollisuuslain 19 §:n 1 momenttiin ehdotettu muutos toisi korvausten piiriin oppivelvolliset, jotka täyttävät muilta osin nykyisin matka- ja majoituskorvausten kriteerit, mutta suorittavat sellaista tutkintoa, jota ei järjestetä oppivelvollisen kotia lähimmässä monialaisessa oppilaitoksessa. Korvauksia myönnettäisiin oppivelvollisen opiskellessa lähimmässä oppilaitoksessa, jossa järjestetään koulutusta hänen suorittamassaan tutkinnossa.

Kyseisen pykälän 4 momenttiin ehdotettu muutos toisi korvausten piiriin tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa opiskelevat oppivelvolliset, joilla kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen matka on alle 100 kilometriä, mutta sen ajallinen kesto on niin pitkä, että koulumatkan päivittäinen kulkeminen ei ole mahdollista. Ehdotettu muutos koskisi käytännössä saaristoalueilla asuvia oppivelvollisia, joilla kulkuyhteydet vesistöjen ylitysten vuoksi ovat ajallisesti pitkiä. Ehdotetun muutoksen myötä majoitus- ja matkakorvauksen piiriin tulisi vuosittain korkeintaan muutamia uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin riippuu myös siitä, hakeutuuko oppivelvollinen lähimpään soveltuvaan oppilaitokseen. Jos oppivelvollinen hakeutuu vapaan hakeutumisoikeuden perusteella johonkin muuhun oppilaitokseen, oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ei ole.

4.2.1.2 Valtiontaloudelliset vaikutukset

Esitetyt muutokset toteutettaisiin kustannusneutraalisti.

Ehdotetulla majoitus- ja matkakorvausten laajentamisella ei olisi suoria vaikutuksia valtiontalouteen. Muutoksilla olisi hyvin vähäisiä vaikutuksia kuntien asemaan koulutuksen järjestäjinä. Muita suoria vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla ei olisi kuntatalouteen. Majoitus- ja matkakorvausten määrä ei vaikuta ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen määrärahan tasoon, vaan ainoastaan siihen, miten määräraha jakautuu koulutuksen järjestäjien kesken.

Oppivelvollisuuslain 4 §:ään ehdotetulla nuorten työpajatoimintaa koskevalla uudella 5 momentin säännöksellä ei olisi vaikutuksia valtiontalouteen. Opintojen suorittaminen nuorten työpajoilla oppimisympäristönä on mahdollista nykyisinkin ja näin myös tapahtuu. Oppivelvollisuutta suorittavan nuoren työpajalla tapahtuvan valmennuksen kustannukset katetaan koulutuksen järjestäjän saamasta valtionosuusrahoituksesta. Kustannuksiin ei voi käyttää nuorisolain mukaista nuorten työpajatoiminnan valtionavustusta.

Tämän lisäksi oppivelvollisuuslain 4 ja 5 §:ssä säädettäisiin siitä, että nuorten työpajatoiminta olisi eräissä tilanteissa erillinen oppivelvollisuuden suorittamistapa. Kyse olisi nuorisolaissa tarkoitetusta työpajatoiminnasta, johon myönnetään valtionavustusta nuorisolain 21 § nojalla.

Nuorten työpajatoiminnassa olevien nuorten lukumäärä voisi kasvaa nykyiseen nähden. Joka tapauksessa vaikutuksia rajaisi se, että kunnan on kahden kuukauden kuluessa ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoitettava oppivelvolliselle opiskelupaikka. On myös odotettavissa, että vähemmistö vailla opiskelupaikkaa olevista oppivelvollisista ohjautuu nuorten työpajatoimintaan. Etenkin eronneeksi katsottaville opiskelijoille koulutuksen järjestäjän olisi pitänyt koella erilaisten oppimisympäristöjen mahdollisuutta jo ennen eronneeksi katsomista.

Nuorisolain 21 §:n mukaan valtion talousarvioon voidaan ottaa vuosittain määräraha myönnettäväksi nuorten työpajatoimintaan. Eduskunta päättää vuosittain, paljonko tarkoitukseen kohdennetaan määrärahaa, eikä määrärahan suuruus riipu suoraan työpajatoimintaan osallistuvien määrästä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi myöntää tarkoitukseen valtionavustusta ilman määrärahalisäyksiä, olemassa olevilla määrärahoilla, kuten lukiokoulutuksen käyttökustannuksiin ja ammatilliseen koulutukseen kohdennettavista määrärahoista. Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioisi määräraharavetta toteutuneiden nuorten työpajatoimintaan osallistuneiden oppivelvollisten määrien perusteella.

4.2.1.3 Vaikutukset kuntien ja koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan

Esityksen mukaan oppivelvollisuuslain 19 §:ää muutettaisiin siten, että oppivelvollinen olisi oikeutettu majoituskorvaukseen, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään lukioon tai lähimpään sellaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen suorittamaan tutkintoon, olisi yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia. Muutos laajentaisi myös oppivelvollisen oikeutta matkakorvaukseen, sillä oppivelvollinen on oppivelvollisuuslain 21 §:n nojalla oikeutettu matkakorvaukseen, jos hän saa majoituskorvausta. Matkakorvaukseen on oikeutettu myös maksutomassa asuntolassa asuva oppivelvollinen, jos hän täyttää 19 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa, 19 §:n 4 momentin 1 ja 2 kohdassa tai 20 §:ssä säädetyt edellytykset majoituskorvauksen myöntämiseksi, mutta hänellä ei ole oikeutta asua asuntolassa viikonloppuisin.

Matka- ja majoituskorvauksia koskevassa opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä on arvioitu, että 940 opiskelijan matka- ja majoituskorvauksiin oikeutettujen potentiaalista määrää voi pitää maksimina korvauksiin oikeutettujen opiskelijoiden määrän kasvulle. Melko usein, vaikka lähin sopiva opiskelupaikka ei olisikaan omassa maakunnassa, niin se sijaitsee naapurimaakunnassa alle 100 kilometrin päässä. Jos naapurimaakunnassa opiskelevista esimerkiksi vain joka toinen olisi matkakorvaukseen oikeutettu, tarkoitaisi tämä, että matkakorvaukseen oikeutettuja

olisi 940 sijasta noin 800. Edelleen, jos kalenterivuoden opiskelijamäärän sijasta arvio tehdään päiväkohtaisen keskiarvon perusteella, niin päädytään noin 540 opiskelijaan. Jos opiskelijakohtainen matka- ja majoituskorvausten määrä vuodessa on keskimäärin 884 euroa ammatillisessa koulutuksessa, niin edellä arvoituilla opiskelijamäärillä päädytään kustannuksissa vaihteluväliin 477 000–831 000 euroa. Nykyiseen matkakorvauksiin oikeutettujen määrään suhteutettuna on todennäköistä, että lakimuutoksen kustannusvaikutus on lähempänä 477 000 euroa, mahdollisesti jopa sen alle.¹⁵

Oppivelvollisille maksettavat majoitus- ja matkakorvaukset korvataan ammatillisen koulutuksen järjestäjille vuosittain myönnettävällä harkinnanvaraisella rahoituksella. Mikäli harkinnanvaraisen rahoituksen määrä kasvaa, vastaavasti kaikkien koulutuksen järjestäjien laskennallinen perusrahoitus pienenee. Edellä esitetty majoitus- ja matkakustannusten arvioitu nousu vastaa 0,02–0,04 % vuoden 2025 ammatillisen koulutuksen määrärahasta, joten laskennallisen perusrahoituksen pienenemistä voidaan pitää merkitykseltään hyvin vähäisenä koulutuksen järjestäjille.

Majoituskorvauksena korvataan oppivelvolliselle opintojen aikaisesta asumisesta aiheutuvat kohtuulliset kuukausittaiset asumiskustannukset, enintään kuitenkin yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 10 §:ssä säädetyt enimmäisasumismenot. Majoituskorvauksena maksetaan se osuus kohtuullisista asumiskustannuksista, jota ei korvata muun lain nojalla. Vastaavasti matkakorvausta ei myönnetä, jos oppivelvollinen saa tukea vastaavista matkoista aiheutuviin kustannuksiin muun lain nojalla.

Eduskunta on päättänyt siirtää opiskelijat yleisen asumistuen piiristä opintotuen asumislisän piiriin vuoden 2025 elokuusta alkaen (HE 160/2024 vp). Tämä voi nostaa opiskelijakohtaisten majoituskorvausten määrää, koska muun lain kuin oppivelvollisuuslain nojalla myönnettävien korvausten määrä pienenee. Muutosta ei ole otettu edellä huomioon majoituskorvauksen laajentamisen vaikutuksia arvioidessa. Vaikutuksen voidaan kuitenkin odottaa olevan vähäinen, koska ammatillisessa koulutuksessa oppivelvollisten matka- ja majoituskorvaukset ovat muodostuneet pääosin matkakorvauksista.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa oleville oppivelvollisille toisi oppivelvollisuuslain mukaisten majoitus- ja matkakorvausten piiriin vuosittain korkeintaan muutamia uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Käytännössä nämä olisivat saaristoalueilla asuvia oppivelvollisia, joten muutos koskisi vain muutamia koulutuksen järjestäjiä. Oppivelvollisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa majoitus- ja matkakorvausten myöntämisestä ja maksamisesta oppivelvolliselle opiskelijalle. Nykytilaa vastaavasti kustannukset korvattaisiin koulutuksen järjestäjille hakemusten perusteella rahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena.

Majoitus- ja matkakorvausten laajentamisella tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia koulutuksen järjestäjien asemaan, koska on odotettavaa, että oppivelvollisten määrä, jotka tulisivat ehdotettujen muutosten perusteella majoitus- ja matkakorvausten piiriin, olisi erittäin vähäinen.

Oppivelvollisuuslain 4 §:ään ehdotetulla nuorten työpajatoimintaa koskevalla uudella 5 momentin säännöksellä ei olisi vaikutuksia koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan.

¹⁵ Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu: 2024:37.

Opintojen suorittaminen nuorten työpajoilla oppimisympäristönä on mahdollista nykyisinkin ja näin myös tapahtuu. Oppivelvollisuutta suorittavan nuoren työpajalla tapahtuvan valmennuksen kustannukset katetaan koulutuksen järjestäjän saamasta valtiosuusrahoituksesta. Kustannuksiin ei voi käyttää nuorisolain mukaista nuorten työpajatoiminnan valtionavustusta.

Tämän lisäksi oppivelvollisuuslain 4 ja 5 §:ssä säädettäisiin siitä, että nuorten työpajatoiminta olisi eräissä tilanteissa erillinen oppivelvollisuuden suorittamistapa. Nuorisolaissa (1285/2016) tarkoitettuun nuorten työpajatoimintaan myönnetään valtionavustusta nuorisolain 21 § nojalla. Näillä muutoksilla ei olisi vaikutuksia koulutuksen järjestäjiin, koska tässä tilanteessa oppivelvolliset eivät olisi koulutuksen järjestäjän opiskelijoita. Nuorten työpajatoiminnan järjestäminen on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, ja kunta vastaa ensisijaisesti myös sen kustannuksista. Kunta voi itse päättää, laajentaako se nuorten työpajatoiminnan määrää.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa. Voimassa olevan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain perusteluissa todetaan, että lähtökohtaisesti koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijan suoritettavaksi kaikkia koulutuksen perusteiden mukaisia osia (HE 173/2020 vp, s. 203). Näin ollen muutoksella ei muutettaisi nykytilaa eikä siitä myöskään arvioiden mukaan aiheutuisi lisää kustannuksia koulutuksen järjestäjille. Muutoksella pyritään selkeyttämään olemassa olevan lain perusteluja, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän on tarjottava kaikkia koulutuksen osia. Täsmennys yhdenvertaistaisi opiskelijan asemaa suorittaa tosiasiallisesti kaikkia tarvitsemiensa koulutuksen osia perusteissa ilmoitetun enimmäismäärän verran. Tämä mahdollistaisi opiskelijan tosiasiallisen mahdollisuuden osana tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta tutustua lukiokoulutukseen ja/tai ammatilliseen koulutukseen sekä suorittaa omien tavoitteiden, valmiuksien ja kiinnostuksen mukaan tutkinnon osia sekä pienempiä kokonaisuuksia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja ja korottaa perusopetuksen päättöarvosanoja.

Perusopetuslain 46 §:n lisättäisiin näkyviin oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaiset opiskelijat, jolloin turvattaisiin näille opiskelijoille sekä suomen tai ruotsin opinnot ja niiden maksuttomuus että myös muut opintososiaaliset etuudet. Tämä muutos ei merkittävästi muuttaisi nykytilaa, vaan selkeyttäisi lain tulkintaa. Muutoksella ei olisi kustannusvaikutuksia.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

4.2.2.1 Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin

Esityksessä ei ehdotettaisi uusia tehtäviä perusopetuksen järjestäjille, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille eikä toisen asteen koulutuksen järjestäjille. Ehdotetut muutokset eivät myöskään lisääisi opetuksen tai koulutuksen järjestäjien hallinnollisen työn määrää.

Ehdotetut muutokset, kuten oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevan oppivelvollisuuslain 7 §:n tarkentaminen, selkeyttäisivät oppivelvollisuuslain säännöksiä ja näin ollen vähentäisivät myös opetuksen tai koulutuksen järjestäjien hallinnollisen työn määrää.

Jo nykyisin koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa, joten tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momentin muutos ei lisää myöskään hallinnollisen työn määrää koulutuksen järjestäjillä.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 9 §:ään, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 39 §:ään ja lukiolain 22 §:ään ehdotettu muutos siitä, että oppivelvolliset hakijat olisi otettava opiskelijaksi ensisijaisesti, vähentäisi osoitettavien oppivelvollisten määrää ja auttaisi koulutuksen järjestäjiä ennakoimaan koulutuspaikkojen tarvetta. Muutos vähentäisi myös esimerkiksi opinto-ohjaajilta tarvittavan ohjauksen määrää.

Oppivelvollisuuslain 4 ja 5 §:iin lisättäisiin mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutta nuorisolaissa tarkoitettussa työpajatoiminnassa. Tämä vaikuttaisi käytännössä asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuseen. Asuinkunta voisi heti, kun se saa tiedon vailla opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta, ohjata hänet työpajatoimintaan. Oppivelvollisuuslain 14 §:ssä säädetään jo nykyään, että asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Näin ollen ei muutettaisi asuinkunnan jo voimassa olevia lakisääteisiä velvoitteita.

4.2.2.2 Vaikutukset kuntiin

Esityksessä ei ehdotettaisi uusia tehtäviä kunnille, joten esityksen vaikutukset kuntiin ovat vähäiset.

4.2.3 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.3.1 Vaikutukset perusoikeuksiin

Ehdotetut muutokset tukisivat perustuslain sivistyksellisten oikeuksien toteutumista, oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia ja opiskelijoiden yhdenvertaisuutta. Majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisella varmistettaisiin kaikkien oppivelvollisten perustuslain 16 §:n mukainen oikeus maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen.

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa opiskelevan oppivelvollisen oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ehdotetaan laajennettavaksi siten, että oikeuden määrittelyssä otettaisiin huomioon matkan pituuden lisäksi myös päivittäisen koulumatkan ajallinen kesto. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen olisi myös silloin, jos kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen osalta tällä muutoksella turvattaisiin vammaisten nuorten yhdenvertaisia koulutuspolkuja.

Perusopetuslain 46 §:ään tehtävillä lisäyksillä selkeytetään nykytilannetta niiden oppilaiden osalta, joilla on tarve kehittää suomen tai ruotsin peruskielitaitoa, millä voi nähdä olevan vaikutuksia sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 9 §:ään, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 39 §:ään ja lukiolain 22 §:ään ehdotetuilla muutoksilla parannettaisiin oppivelvollisten hakijoiden asemaa, sillä muutosten myötä heidät otettaisiin opiskelijoina ensisijaisesti. Tällä ehkäistäisiin syrjäytymistä ja varmistettaisiin yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen. Yhteiskunnallisesti on myös lapsen etu, että hän pääsee maksuttomaan koulutusjärjestelmään. Koulutusjärjestelmästä nuoret saavat sellaista osaamista, jonka kautta he voivat työllistyä ja toimia täysivaltaisina yhteiskunnan jäseninä.

Ehdotetut muutokset tukisivat YK:n vammaisyleissopimuksen (Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus ja sen valinnainen lisäpöytäkirja, SopS 27/2016) mukaisten

vammaisten henkilöiden oikeutta koulutukseen ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 60/1991) mukaista oikeutta opetukseen ja koulutukseen koskevien määräysten toteuttamista. Lisäksi ne tukisivat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisyleissopimuksen mukaista lapsen edun huomioon ottamista.

4.2.3.2 Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutukset

Esityksen tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden valmiuksia lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen sekä tukea opiskelijoiden perustaitojen vahvistumista. Suomessa koulutuspolut ovat vahvasti segregoituneet sukupuolen mukaan: perusopetuksen päättäneistä pojista suurempi osa hakeutuu ammatilliseen koulutukseen ja tytöistä lukioon. Esimerkiksi keväällä 2024 perusopetuksen päättäneistä pojista 48 prosenttia oli syyskuussa 2024 aloittanut ammatillisessa koulutuksessa, kun taas tytöistä 29 prosenttia. Vastaavasti tytöistä 62 prosenttia oli aloittanut lukiokoulutuksen, kun taas pojista 43 prosenttia. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa aloittaneiden oppivelvollisten sukupuolijakauma on tasaisempi. Oppivelvollisissa tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen osallistuneissa miesten osuus korostuu hieman: eri lukuvuosina miesten osuus on ollut noin 53 prosenttia ja sukupuolijako näkyy rahoitusmuotojen koulutusjakojen mukaisesti siten, että lukiokoulutuksen rahoituksella tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen osallistuneista oppivelvollisista hieman suurempi osuus on tyttöjä ja vastaavasti ammatillisen koulutuksen rahoituksella aloittaneissa poikia.

Esityksellä voidaan nähdä olevan yhdenvertaisuusvaikutuksia niiltä osin kuin edesautetaan koulutuspolkujen sujuvaa jatkumoa ja riittävien perustaitojen saavuttamista lainsäädäntöä selkeyttämällä. Erityisesti niin sanottujen myöhään maahan muuttaneiden koulutuspolkujen jatkumo ja sopivien koulutuspolkujen löytyminen on haaste, johon voidaan osin vastata selkeyttämällä mahdollisuuksia vahvistaa opetuskieltä aikuisten perusopetuksessa (perusopetuslain 46 §:n selkeyttäminen).

4.2.3.3 Vaikutukset oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden asemaan (lapsivaikutukset)

Maksuttomuutta koskevan oppivelvollisuuslain 16 §:n tarkentaminen parantaisi oppivelvollisten asemaa. Muutoksen jälkeen ei enää olisi epäselvyyttä siitä, että myös niin sanottu kaksois-tutkinto (ammatillinen perustutkinto, lukion aineopinnot ja ylioppilastutkinto) voidaan suorittaa maksutta.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen parantaisi korvausten piiriin tulevien opiskelijoiden asemaa.

Majoitus- ja matkakorvausten laajentamista koskevat muutokset tukisivat myös oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia niiden tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden osalta, jotka voimassa olevan säännöksen perusteella eivät ole korvauksiin oikeutettuja, mutta joiden koulumatkan ajallinen kesto on niin pitkä, että päivittäisten koulumatkojen kulkeminen kodin ja oppilaitoksen välillä ei ole mahdollista. Tällä hetkellä nämä oppivelvolliset ja heidän perheensä joutuvat itse kustantamaan opiskelupaikkakunnalla asumisesta ja viikonloppumatkoista aiheutuvat kustannukset. Ehdotuksen vaikutuksia oppivelvollisten asemaan on arvioitu myös jaksossa 4.2.1.1. *Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan*. Oikeus ei kuitenkaan laajenisi koskemaan niitä tapauksia, joissa päivittäinen koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestäisi yhteensä yli kolme tuntia, sillä säännöksen perusteella matka-aika arvioitaisiin nopeimman matkustustavan, ei julkisen liikenteen kulkuyhteyksien mukaisesti. Jos päivittäinen

koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestää yli kolme tuntia päivää kohden, on opiskelijalla oikeus koulumatkatukeen oman matkustustavan perusteella.

Nuorten työpajatoimintaa koskevilla oppivelvollisuuslain täydennyksillä lisättäisiin niiden nuorten vaihtoehtoja suorittaa oppivelvollisuutta, jotka ovat vailla opiskelupaikkaa perusopetuksen päättymisen jälkeen, jotka katsotaan eronneeksi opinnoistaan tai joiden opiskelu-oikeus on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla. Asuinkunta, saadessaan ilmoituksen oppivelvollisesta, voisi ohjata oppivelvollisen hakeutumaan nuorten työpajatoimintaan suorittamaan oppivelvollisuutta siksi aikaa, kunnes tälle löytyy opiskelupaikka, kuitenkin enintään kahden kuukauden ajaksi.

Näillä nuorilla ei olisi oikeutta opintososiaaliin etuihin sinä aikana, jolloin he olisivat nuorten työpajatoiminnassa. Näin ollen näiden oppivelvollisten asema olisi verrannollinen niihin oppivelvollisiin, jotka suorittavat ylioppilastutkintoa osallistumatta lukiokoulutukseen. Oppivelvollisuutta nuorten työpajalla suorittavat olisivat myös näin ollen samassa tilanteessa kuin muutkin nuorisolain mukaiseen työpajatoimintaan osallistuvat. Lisäksi nuorten työpajatoiminta on opintojen sijaan valmennusta ja se ei välttämättä ole päätoimista. Opintotukilain (65/1994) 1 §:n mukaan Suomen kansalaiselle, joka harjoittaa Suomessa perusopetuksen suorittamisen jälkeisiä, päätoimisia opintoja, jotka kestävät yhtäjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

Tarkoituksena on, että kahden kuukauden työpajajakson jälkeen oppivelvollinen joko saisi opiskelupaikan tai hänelle osoitettaisiin opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta oppivelvollisuuslain 15 §:n mukaisesti. Tämän jälkeen oppivelvollinen olisi koulutuksen järjestäjän opiskelija, ja hänelle kuuluisivat myös opintososiaaliset edut sen mukaisesti kuin niistä tarkemmin säädetään.

4.2.3.4 Vaikutukset kansalliskielten asemaan

Ehdotetuilla muutoksilla pyrittäisiin vahvistamaan sekä suomen- että ruotsinkielisessä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa olevien opiskelijoiden asemaa.

4.2.3.5 Alueelliset vaikutukset

Matka- ja majoituskorvauksen laajentaminen siten, että majoituskorvaukseen olisi oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelisi tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, ja jonka päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia, parantaisi oppivelvollisten asemaa erityisesti saaristoalueilla.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 8 §:ssä säädetään opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen

oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Perustellusta syystä opiskelijaksi voidaan ottaa myös hakija, joka ei ole suorittanut edellä tarkoitettua oppimäärää, jos koulutuksen järjestäjä katsoo hakijalla muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Tällöin lain esitöiden mukaan säännöksen perusteella tulisi arvioida vailla perusopetuksen oppimäärää olevan hakijan edellytykset opinnoista suoriutumiseen, kuten kielitaidon taso (HE 173/2020 vp, s. 201).

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kehittämistä ja oppivelvollisuuslain tarkentamista valmisteleva työryhmä on tarkastellut tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana myös sellaista vaihtoehtoa, että tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 8 §:n 1 momenttia täydennettäisiin siten, että opiskelijalla tulisi olla myös kielitaidon osalta riittävät edellytykset suoriutua opinnoista. Tämän muutosehdotuksen tausta-ajatuksena on, että tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ei ole tarkoitettu kielikoulutukseksi, vaan lähtökohtana on, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aikana vahvistetaan olemassa olevaa kielitaitoa, mikä ilmenee myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain esitöistä (HE 173/2020 vp, s. 195).

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on kuitenkin viimesijainen koulutus, johon oppivelvollinen voidaan oppivelvollisuuslain 15 ja 15 a §:n nojalla osoittaa. Näin ollen valmistelun aikana on todettu, että tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen ottamiselle ei voida säätää laissa kielitaitovaatimuksia.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kehittämistä ja oppivelvollisuuslain tarkentamista valmisteleva työryhmä pohti myös vaihtoehtoa, että tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa säädettäisiin oppimisen tuesta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Tällaisella muutoksella olisi kuitenkin kustannusvaikutuksia, joten sitä ei voitaisi toteuttaa tässä yhteydessä. Lisäksi tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta voidaan sellaisenaan pitää eräänlaisena oppimisen tukena, joka tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 2 §:n mukaisesti antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto. Näin ollen voidaan myös katsoa, että tutkintokoulutukseen valmentava koulutus itsessään on eräänlainen oppimisen tuki, joka auttaa opiskelijaa siirtymään eteenpäin opintopolullaan.

6 Lausuntopalaute

Hallituksen esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella x.x.—x.x.2026. Lausuntopyyntö osoitettiin ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille ja muille keskeisille sidosryhmille.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Oppivelvollisuuslaki

4 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen.* Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi 6 kohta, jonka mukaan oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös nuorisolaissa (1285/2016) tarkoitettussa nuorten työpajatoiminnassa 5 §:n mukaisesti. Tarvemmin asiasta säädettäisiin oppivelvollisuuslain 5 §:n 4 momentissa.

Pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti, jonka mukaan oppivelvollinen voisi suorittaa opintoja koulutusmuotoon sopivassa oppimisympäristössä kuten työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja nuorten työpajatoiminnassa. Muutoksen tarkoituksena ei ole muuttaa nykytilaa, vaan ainoastaan selkeyttää ja vahvistaa olemassa olevaa käytäntöä, että oppivelvollinen voi suorittaa opintoja nuorten työpajatoiminnassa. Työpajat voivat tällöin toimia koulutuksen suorittamisen oppimisympäristönä. Esimerkinomaisesti pykälässä tuodaan esiin työpaikalla järjestettävä koulutus ja nuorten työpajatoiminta, mutta oppivelvollisuutta voi edelleen suorittaa muissakin oppimisympäristöissä. Nuorten työpajatoiminnalla tarkoitetaan nuorisolaissa (1285/2016) tarkoitettua nuorten työpajatoimintaa.

5 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa.* Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin oppivelvollisuuden suorittamisesta nuorisolaissa tarkoitettussa nuorten työpajatoiminnassa eräissä tilanteissa. Säännöksen mukaan oppivelvollinen, jota ei olisi otettu mukaan koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi, voisi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla nuorisolaissa tarkoitettuun nuorten työpajatoimintaan aikana ennen kuin asuinkunta tämän lain 15 §:n nojalla osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikan.

Oppivelvollisuuslain 10 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisen on hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan tai aikuisten perusopetuksen päättymistä valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta tai muutoin. Oppivelvollisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 1 momentissa säädetyn hakeutumiselvöllisyytensä. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain ajankohdan, johon mennessä perusopetuksen järjestäjän tulee selvittää, ovatko tässä momentissa tarkoitettut oppivelvolliset aloittaneet 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy 12 §:ssä säädetyn koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuun alkaessa tai viimeistään edellä tarkoitettuna ministeriön päättämänä ajankohtana.

Oppivelvollisuuslain 11 §:n 4 momentissa säädetään, että jos oppivelvollinen ei ole 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun ajankohtaan mennessä aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa, hakeutumiselvöllisyyden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle ja muulle lailliselle edustajalle, ettei oppivelvollinen suorita oppivelvollisuuttaan.

Oppivelvollisuuslain 14 §:n 1 momentin mukaan asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollisen asuinkunnalle on tehty tässä laissa tarkoitettu ilmoitus oppivelvollisesta. Oppivelvollisuuslain 15 §:n mukaan asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa.

Aika, jolloin oppivelvollisella ei ole opiskelupaikkaa, on asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta enintään kaksi kuukautta eteenpäin. Tämä olisi ainoa ajanjakso, jolloin oppivelvollisuutta voisi suorittaa nuorten työpajatoiminnassa tässä pykälässä tarkoitettulla tavalla. Myös niissä tilanteissa, joissa oppivelvollinen on katsottu eronneeksi opinnoistaan tai hänen opiskeluoikeutensa on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla, ja hän on tullut kunnan ohjaus- ja valvontavastuun piiriin, hänet voitaisiin ohjata nuorten työpajatoimintaan.

Nuorten työpajatoiminnassa oppivelvollisuutta tämän momentin nojalla suorittavalla oppivelvollisella ei olisi oikeutta opintososiaalisiiin etuihin, kuten maksuttomaan ateriaan, opiskelija-huoltoon tai opintotukeen. Näiden oppivelvollisten asema olisi verrannollinen niihin

oppivelvollisiin, jotka suorittavat ylioppilastutkintoa osallistumatta lukiokoulutukseen. Oppivelvollisuutta nuorten työpajalla suorittavat olisivat myös näin ollen samassa tilanteessa kuin muutkin nuorisolain mukaiseen työpajatoimintaan osallistuvat. Lisäksi nuorten työpajatoiminta on valmennusta ja se ei välttämättä ole päätoimista. Opintotukilain 1 §:n mukaan Suomen kansalaiselle, joka harjoittaa Suomessa perusopetuksen suorittamisen jälkeisiä, päätoimisia opintoja, jotka kestävät yhtäjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

Kyse olisi edelleen nuorisolaissa tarkoitetusta nuorten työpajatoiminnasta. Näin ollen hyödynnettäisiin nuorisolain mukaista nykyistä työpajatoimintaa, eikä luotaisi mitään uutta järjestelyä sen rinnalle. Rahoitus mahdollistuisi valtionavustusten kautta.

7 §. *Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen.* Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan osana säädöshuoltoa täsmennettäväksi siten, että se olisi nykyistä loogisempi ja tarkoitukseenmukaisempi. Otsikkonsa mukaan pykälä koskee tilanteita, joissa oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään. Tällä hetkellä kohdan mukaan oppivelvollisuuden suorittamisen saa keskeyttää ”vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen osallistuu oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan koulutukseen ulkomailla tai hänen muutoin voidaan katsoa suorittavan oppivelvollisuutta ulkomailla oleskelun aikana.” Mikäli oppivelvollisuutta kuitenkin suoritetaan ulkomailla samalla tavoin kuin Suomessa, esimerkiksi järjestämisluvan saaneessa ulkomaankoulussa tai perheen järjestämässä kotiopetuksessa, oppivelvollisuuden keskeyttämiselle ei ole tarvetta. Luvan saanut koulu tai perhe valvoisivat ja ohjaisivat oppilaan tai opiskelijan oppivelvollisuuden suorittamista ulkomailla oleskelun ajan.

Pykälää selkeytettäisiinkin siten, että tilanteessa, jossa oppilas tai opiskelija osallistuu vähintään kuukauden ajan ulkomaisen lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai koulutukseen, haetaan oppivelvollisuuden keskeyttämistä määräajaksi. Oppilaan tai opiskelijan palatessa Suomeen hänen oppivelvollisuuttaan koskeva ohjaus- ja valvontavastuu palaisi oppilaan aikaisemmalle oppilaitokselle, tai mikäli sellaista ei ole, oppilaan tai opiskelijan asuinkunnalle. Mikäli oppilas tai opiskelija jatkaisi ulkomaisen lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaisessa opetuksessa pitkän ajan eli hänen ulkomailla oleskelunsa muuttuisi pysyväksi, oppilaan tai opiskelijan oppivelvollisuusvelvoite Suomessa lakkaa kokonaan. Täsmennys olisi linjassa perustuslakivaliokunnan lausunnon (43/2020 vp) kanssa, jonka mukaan oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisen tulee olla viimesijaista ja jonka mukaan kunnalla ei toisaalta ole velvollisuutta ohjata tai valvoa ulkomailla olevaa oppilasta tai opiskelijaa.

14 §. *Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu.* Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun jatkumisesta silloin, kun oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa. Säännöksen mukaan asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu jatkuisi siitä huolimatta, että oppivelvollinen suorittaisi oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa tämän lain 5 §:n 4 momentin mukaisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain ajankohdan, johon mennessä perusopetuksen järjestäjän tulee selvittää, ovatko sen oppilaana olevat oppivelvolliset aloittaneet 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Käytännössä tämä ajankohta on vuosittain elokuun loppupuolella. Jos oppivelvollinen ei ole kyseiseen ajankohtaan mennessä aloittanut oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa, perusopetuksen järjestäjän on muun muassa ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle.

Asuinkunta, saatuaan ilmoituksen oppivelvollisesta, voisi ohjata oppivelvollisen hakeutumaan nuorten työpajatoimintaan suorittamaan oppivelvollisuutta siksi aikaa, kunnes tälle löytyy opiskelupaikka, kuitenkin enintään kahden kuukauden ajaksi.

Huolimatta siitä, että nuori suorittaisi oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa, asuinkunnan olisi ohjattava oppivelvollista hakeutumaan oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin tämän pykälän 3 momentin mukaisesti.

Oppivelvollisuuslain 15 §:ssä säädetyn mukaisesti asuinkunnan tehtävänä olisi kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettua koulutuksessa.

16 §. *Oikeus maksuttomaan koulutukseen.* Pykälän 1 momentin kolmannen virkkeen sanamuotoa tarkennettaisiin vastaamaan sen tarkoitusta. Ehdotetun säännöksen mukaan, jos opiskelija suorittaisi samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää tai siihen sisältyviä opintoja, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyisi, kun opiskelija olisi suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttäisi 20 vuotta.

Pykälän tarkoituksena on ollut säätää sekä niin sanottua kaksoistutkintoa (ammatillinen perustutkinto, lukion aineopinnot ja ylioppilastutkinto) että niin sanottua kolmoistutkintoa (ammatillinen perustutkinto, lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto) suorittavien oikeudesta maksuttomaan koulutukseen. Jotta asiasta ei syntyisi tulkinnanvaraisuutta, korjattaisiin pykälän sanamuotoa vastaamaan sen tarkoitusta.

19 §. *Majoituskorvaus oppivelvolliselle.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin siten, että monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteestä luovuttaisiin. Momentin 1 kohdassa säädettäisiin, että oppivelvollinen olisi oikeutettu majoituskorvaukseen, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään lukioon tai lähimpään sellaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen suorittamaan tutkintoon, ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettua opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, olisi yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia. Oppivelvollisen oikeus majoituskorvaukseen määräytyisi sen perusteella, kuinka kaukana on lähin sellainen ammatillinen oppilaitos, joka järjestää koulutusta tutkintoon, jonka oppivelvollinen on valinnut suoritettavakseen.

Sisällöllinen muutos pykälässä olisi, että ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan koulumatkan pituus laskettaisiin lähimpään oppilaitokseen, jossa järjestetään koulutusta opiskelijan suorittamassa tutkinnossa. Voimassa olevassa laissa laskentaperuste on ollut lähimpään monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan momentin tulkinta muuttuisi vastaamaan 1 momentin 1 kohtaa siten, että lähimmäksi ammatilliseksi oppilaitokseksi katsottaisiin oppivelvollisen kotia lähin oppilaitos, jossa järjestetään oppivelvollisen suorittamukseen valitsemaa tutkintoa.

Pykälän 1 momentin 1 kohtaan esitetty muutos selkeyttäisi oppivelvollisuuslakia ja turvaisi opiskelijoiden yhdenvertaista kohtelua. Hallinto-oikeuksien oikeuskäytännössä on tullut esiin, että monialaisen oppilaitoksen käsitteen määrittely ja soveltaminen on ongelmallista. Hallinto-oikeuksien päätösten perustelut ovat poikenneet toisistaan joiltakin osin, ja perusteluissa on otettu käyttöön säädöksiin perustumaton tapa jaotella koulutuksia, tutkintoja tai aloja tavanomaisiin ja epätavanomaisiin. Hallinto-oikeuksien ratkaisujen perusteluissa myös muistutetaan yksilön oikeudesta hankkia toimeentulonsa valitsemassaan ammatissa.

Lukiokoulutuksen osalta voimassa olevaan pykälään ei tehtäisi muutoksia. Jos oppivelvollinen käyttäisi vapaata hakeutumisoikeuttaan ja hakeutuisi kauempana sijaitsevaan oppilaitokseen, kuten lukioon, jolla olisi erityinen koulustehtävä, oikeutta majoitus- ja matkakorvaukseen ei olisi. Nykytilanne siis säilyisi näiltä osin.

Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että majoituskorvaukseen olisi oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelisi tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, ja jonka päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia.

Voimassa olevan säännöksen mukaan majoituskorvaukseen on oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä.

Pykälän 1 momenttia muutettiin oppivelvollisuuslakia aikaisemmin korjattaessa (715/2022) siten, että oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos päivittäinen koulumatka lukioon tai ammatilliseen oppilaitokseen kestää yli kolme tuntia, vaikkei etäisyys olisikaan yli 100 km. Vastaava muutos jäi kuitenkin tuolloin tekemättä saman pykälän 4 momenttiin, joka koskee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa olevia oppivelvollisia. Nyt muutettaisiin vastaavasti pykälän 4 momenttia.

Päivittäisellä koulumatkalla tarkoitettaisiin yhteenlaskettua meno- ja paluumatkaa. Nopeimmalla matkustustavalla tarkoitettaisiin koulumatkatukilain (48/1997) sääntelyä vastaavaa omaa matkustustapaa, ei nopeinta julkisen liikenteen yhteyttä. Oikeutta majoitus- ja matkakorvauksiin ei siis olisi silloin, jos päivittäinen koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestäisi yhteensä yli kolme tuntia. Koulumatkatukilain 4 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelijalle, joka käyttää muuta kuin joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, voidaan myöntää koulumatkatuki oman matkustustavan perusteella, jos opiskelijan päivittäinen koulumatka odotuksineen kestää keskimäärin yli kolme tuntia päivää kohden kuukaudessa. Jos päivittäinen koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestää yli kolme tuntia päivää kohden, on opiskelijalla oikeus koulumatkatukeen oman matkustustavan perusteella. Oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin puolestaan olisi silloin, jos päivittäinen koulumatka omaa matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia (ks. myös HE 54/2022 vp, s. 44-45).

Esitetyt muutokset laajentaisivat myös oppivelvollisen oikeutta matkakorvaukseen, sillä oppivelvollinen on oppivelvollisuuslain 21 §:n nojalla oikeutettu matkakorvaukseen, jos hän saa majoituskorvausta. Matkakorvaukseen on oikeutettu myös maksuttomassa asuntolassa asuva oppivelvollinen, jos hän täyttää 19 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa, 19 §:n 4 momentin 1 ja 2 kohdassa tai 20 §:ssä säädetyt edellytykset majoituskorvauksen myöntämiseksi, mutta hänellä ei ole oikeutta asua asuntolassa viikonloppuisin.

7.2 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

4 §. *Järjestämisluvan myöntäminen.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin näkyviin, että järjestämislupa voidaan myöntää myös perusopetuslain 8 §:n nojalla luvan saaneelle toimijalle eli niin sanotuille valtion kouluille. Perusopetuslain 8 §:ssä tarkoitettuja valtion kouluja ovat Valtion koulukodit, Valteri-koulu sekä valtion kielikoulut (Helsingin ranskalais-suomalainen koulu ja Suomalais-venäläinen koulu). Näiden lisäksi on myös yliopistojen harjoittelukoulut, joihin sovelletaan yliopistolain 88 §:n mukaan, mitä valtion kouluista säädetään perusopetuslaissa.

Tämä lähtökohta todetaan jo nykyisen lain perusteluissa, joiden mukaan lupa voidaan myöntää myös perusopetuslain 8 §:ssä tarkoitettulle perusopetusta järjestävälle valtion oppilaitokselle (HE 173/2020 vp, s. 197).

9 §. *Hakeutuminen ja hakumenettelyt.* Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin lisäksi velvollisuudesta ottaa oppivelvolliset hakijat ensisijaisesti opiskelijoiksi tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen.

Ehdotetun muutoksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi antaa etusija oppivelvollisille hakijoille. Muutos tarkoittaisi sitä, että oppivelvolliset hakijat tulisi valita ensin sekä yhteishaussa hakevista että jatkuvan valinnan kautta hakevista hakijoista. Vasta sitten valittaisiin muut hakijat hakujärjestyksessä.

Muutoksen keskeisenä perusteena on se, että oppivelvollisuutta on vastikään laajennettu. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 4 momentin mukaan henkilö on oppivelvollinen, kunnes hän täyttää 18 vuotta tai kun hän on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitettun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritetun tai ulkomaisen koulutuksen.

Muutoksella turvattaisiin perustuslain 16 §:ssä säädettyjä sivistyksellisiä oikeuksia.

Oppivelvollisuuslain lähtökohtana on, että jokaiselle oppivelvolliselle täytyy löytyä opiskelupaikka. Muutoksella toteutettaisiin käytännössä tätä oppivelvollisuuslain lähtökohtaa. Muutoksella edistettäisiin myös oppivelvollisuuden laajentamisen keskeisiä tavoitteita nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja sekä kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja lasten ja nuorten hyvinvointia. Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen. Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen ja jatko-opintoihin siirtyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista.

11 §. *Koulutuksen laajuus ja muodostuminen.* Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuisi pakollisista ja valinnaisista koulutuksen osista. Tämä vastaisi ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyä. Säännöksellä ei muutettaisi nykytilaa, sillä tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu jo nykyisellään kaikille yhteisestä koulutuksen osasta (Opiskelu- ja urasuunnittelutaidot) sekä valinnaisista koulutuksen osista. Muutos tukisi erilaisilla taustoilla ja valmiuksilla olevien opiskelijoiden opintopolun varmistamista. Koulutuksen osat määrätään Opetushallituksen laatimissa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteissa.

13 §. *Opiskelijan yksilölliset valinnat.* Voimassa olevan 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa. Pykälän 2 momenttia täydennettäisiin siten, että koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa *kaikkia* koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa. Voimassa olevan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain perusteluissa todetaan, että lähtökohtaisesti koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijan suoritettavaksi kaikkia koulutuksen perusteiden mukaisia osia (HE 173/2020 vp, s. 203).

Opiskelijalle tulee tarjota kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen osia, ja opiskelijan tulee voida yksilöllisesti valita, mitä koulutuksen osia hän suorittaa. Tarkoituksena ei ole, että opiskelija voisi suorittaa mitä tahansa koulutuksen osia, vaan kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia. Keskeistä on, että opiskelijalla tulee olla mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja tai suorittaa lukion tai ammatillisen koulutuksen opintoja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aikana. Pykälää on tarpeellista täsmentää, jotta asia ilmenisi laista selkeästi.

26 §. *Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus järjestyssääntöihin. Koulutuksen järjestämisessä sovellettaisiin, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettäisiin opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, *järjestyssäännöistä*, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädettäisi. Koulutuksen järjestämisessä sovellettaisiin, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36, 36 a, 36 b ja 36 d–36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40–43 ja 45–48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85–87, 89–93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Järjestyssääntöjä koskevia säännöksiä on tarpeellista soveltaa myös tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Lisäksi pykälän 1 momenttiin lisättäisiin, että perusopetuslain 36 d §:n 1.8.2025 voimaan tullut säännös koskien mobiililaitteiden haltuunottoa ei koske tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. Tämä selkeytys on tarpeen sen vuoksi, että kaikkiin koulutusmuotoihin sovellettaisiin samaa linjaa.

7.3 Perusopetuslaki

46 §. *Aikuisten perusopetus.* Perusopetuslain 46 §:n lisättäisiin näkyviin oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentin tarkoittamat opiskelijat.

Oppivelvollisuuslain (1214) 5 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavat opinnot mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen.

Aikuisten perusopetuksesta säädetään perusopetuslain 46 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan aikuisten perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettuun niin kutsuttuun lapsille tarkoitettuun perusopetukseen osallistuminen päättyy. Näiden niin kutsuttujen varsinaisten opiskelijoiden lisäksi aikuisten perusopetukseen voidaan 46 §:n 2 momentin mukaan opiskelijaksi ottaa myös sellainen henkilö, jonka tarkoituksena on ainoastaan yhden tai useamman perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen suorittaminen. Tässä momentissa tarkoitetuilta niin kutsutuilta aineopiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja. Aineopiskelijat eivät myöskään ole opintososiaalisten etujen, kuten maksuttoman ruokailun tai oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoittaman opiskeluhuollon piirissä.

Koska perusopetuslain 46 §:ssä ei erikseen mainita oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskelijoita, on käytännössä ollut epäselvyyttä sen suhteen, että pidetäänkö näitä opiskelijoita varsinaisina, 46 §:n 1 momentin tarkoittamina opiskelijoina vai 2 momentin

tarkoittamina aineopiskelijoina. Epäselvyyttä on myös ollut sen suhteen, että voidaanko näiltä opiskelijoilta periä maksuja.

Oppivelvollisuuslain 16 §:n mukaan oppivelvollisuuden suorittamiseksi tehty koulutus on pääsääntöisesti maksutonta. Lain 16 §:n 1 momentin mukaan lain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitettulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Aikuisten perusopetuksesta säädetään 4 §:n 1 momentin 5 kohdassa. Tämä huomioon ottaen maksujen perimistä niiltä oppivelvollisilta, jotka parantavat suomen tai ruotsin kielen taitoaan perusopetuslain 46 §:n mukaisessa aikuisten perusopetuksessa, ei voida pitää perusteltuna.

Oppivelvollisuuttaan suorittavat oppilaat ja opiskelijat ovat myös erilaisten opintososiaalisten palvelujen piirissä. Esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2913) 1 §:n mukaan aikuisten perusopetuksen opiskelijat ovat aineopiskelijoita lukuun ottamatta oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoittamien palvelujen piirissä. Myöskään oikeus maksuttomiin aterioihin ja oppimateriaaleihin ei koske aineopiskelijoita.

Lain soveltamiskäytännössä on pitkään katsottu, että oppivelvollisuutta ei voi suorittaa pelkästään aineopintoina vaan oppivelvollisuuskoulutus on lähtökohtaisesti päätoimista. Tilanteen selkeyttämiseksi esityksessä ehdotetaan, että perusopetuslain 46 §:n 1 momenttiin lisätään maininta oppivelvollisuuslain 5 §:n 1 momentin tarkoittamista opiskelijoista, jolloin laissa oleva ”aukko” täyttyy ja nämä kaksi lainkohtaa ovat loogisessa suhteessa toisiinsa.

Lisäys on teknisluonteinen eikä sillä ole tarkoitus muuttaa nykyistä käytäntöä opintojen sisällön osalta.

7.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta

39 §. *Opiskelijoiden valintaperusteet.* Voimassa oleva pykälän 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin lisäksi velvollisuudesta ottaa oppivelvolliset hakijat ensisijaisesti opiskelijoiksi ammatilliseen koulutukseen.

Ehdotetun muutoksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi antaa etusija oppivelvollisille hakijoille. Muutos tarkoittaisi sitä, että oppivelvolliset hakijat tulisi valita ensin sekä yhteishaussa hakevista että jatkuvan valinnan kautta hakevista hakijoista. Vasta sitten valittaisiin muut hakijat hakujärjestyksessä.

Muutoksen keskeisenä perusteena on se, että oppivelvollisuutta on vastikään laajennettu. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 4 momentin mukaan henkilö on oppivelvollinen, kunnes hän täyttää 18 vuotta tai kun hän on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua tutkinnon taikka niitä vastaavaa Ahvenanmaalla suoritetun tai ulkomaisen koulutuksen.

Muutoksella turvattaisiin perustuslain 16 §:ssä säädettyjä sivistyksellisiä oikeuksia.

Oppivelvollisuuslain lähtökohtana on, että jokaiselle oppivelvolliselle täytyy löytyä opiskelupaikka. Muutoksella toteutettaisiin käytännössä tätä oppivelvollisuuslain lähtökohtaa. Muutoksella edistettäisiin myös oppivelvollisuuden laajentamisen keskeisiä tavoitteita nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja sekä kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja lasten ja nuorten hyvinvointia. Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen.

Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen ja jatko-opintoihin siirtyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista.

7.5 Lukiolaki

22 §. *Opiskelijaksi ottamisen perusteet.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin lisäksi velvollisuudesta ottaa oppivelvolliset hakijat ensisijaisesti opiskelijoiksi lukiokoulutukseen.

Ehdotetun muutoksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi antaa etusija oppivelvollisille hakijoille. Muutos tarkoittaisi sitä, että oppivelvolliset hakijat tulisi valita ensin sekä yhteishaussa hakevista että jatkuvan valinnan kautta hakevista hakijoista. Vasta sitten valittaisiin muut hakijat hakujärjestyksessä.

Muutoksen keskeisenä perusteena on se, että oppivelvollisuutta on vastikään laajennettu. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 4 momentin mukaan henkilö on oppivelvollinen, kunnes hän täyttää 18 vuotta tai kun hän on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritetun tai ulkomaisen koulutuksen.

Muutoksella turvattaisiin perustuslain 16 §:ssä säädettyjä sivistyksellisiä oikeuksia.

Oppivelvollisuuslain lähtökohtana on, että jokaiselle oppivelvolliselle täytyy löytyä opiskelupaikka. Muutoksella toteutettaisiin käytännössä tätä oppivelvollisuuslain lähtökohtaa. Muutoksella edistettäisiin myös oppivelvollisuuden laajentamisen keskeisiä tavoitteita nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja sekä kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja lasten ja nuorten hyvinvointia. Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen. Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen ja jatko-opintoihin siirtyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista.

8 Voimaantulo

Ehdotetut muutokset tulisivat voimaan 1.1.2027.

9 Toimeenpano ja seuranta

Opetushallitus päivittää tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteet vastaamaan lainsäädäntöä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perusoikeusudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp) on todettu, että pykälä ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Lailla ei voida ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta, mielivaltaisesti asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia.

Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia kansalaisille että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perustuslakivaliokunta on käytännössään nimenomaisesti korostanut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE 309/1993 vp ja siinä mainitut perustuslakivaliokunnan lausunnot sekä esim. PeVL 2/2011 vp ja PeVL11/2012 vp). Erottelut eivät kuitenkaan saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi.

Yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjäntäkielto. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Momentti ei toisaalta kiellä kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi syrjäntäsäännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Säännös ei estäisi tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän (esimerkiksi naiset, lapset, vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (HE 309/1993 vp).

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa opiskelevan oppivelvollisen oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ehdotetaan esityksessä laajennettavaksi siten, että oikeuden määrittelyssä otettaisiin huomioon matkan pituuden lisäksi myös päivittäisen koulumatkan ajallinen kesto. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen olisi myös silloin, jos kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen osalta tällä muutoksella turvattaisiin vammaisten nuorten yhdenvertaisia koulutuspolkuja.

Perustuslain 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on todennut oppivelvollisuuden laajentamisesta antamassaan lausunnossa, että oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta (PeVL 43/2020 vp, s. 4, ks. myös PeVL 48/2021 vp, s. 2). Oppivelvollisuuden laajentamiseen annetussa lausunnossa todetaan lisäksi perustuslain 16 §:n 1 momentista seuraavan, että siinä tarkoitettu oppivelvollisuus on voitava suorittaa maksuttomassa perusopetuksessa (PeVL 43/2020 vp, s. 4). Oppivelvollisten osalta sekä lasten että aikuisten perusopetus kuuluisivat perustuslain 16 §:n 1 momentin piiriin. Molemmat perusopetuksen suorittamismuodot olisivat oppivelvollisille perustuslain 16 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla maksuttomia. Myös majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisella varmistettaisiin oppivelvollisten perustuslain mukaista oikeutta maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen.

Ehdotuksella muutettaisiin tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännöksiä, jotka koskevat koulutukseen hakemista ja hakumenettelyitä, opiskelijoiden valintaperusteita sekä opiskelijaksi ottamisen perusteita. Oppivelvolliset hakijat tulisi asettaa etusijalle, kun hakijoita otetaan opiskelijoiksi koulutukseen yhteishaun tai jatkuvan haun kautta. Tämä muutos turvaisi osaltaan

oppivelvollisten sivistyksellisten oikeuksien toteutumista. Muutoksella myös ehkäistäisiin syrjäytymistä ja varmistettaisiin yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen. Yhteiskunnallisesti on myös lapsen etu, että hän pääsee maksuttomaan koulutusjärjestelmään.

Lakiehdotuksissa esitetyt muutokset tukisivat YK:n vammaisyleissopimuksen mukaista vammaisten henkilöiden oikeutta koulutukseen ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaista oikeutta opetukseen ja koulutukseen. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta. Toteuttaakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille jäsenvaltiot artiklan a) kohdan mukaan tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla. Koulutusta koskevassa YK:n vammaisyleissopimuksen 24 artiklassa todetaan, että vammaisilla henkilöillä on oikeus koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisia henkilöitä ei saa sulkea yleisen koulujärjestelmän ulkopuolelle vammaisuutensa perusteella. Vammaisten henkilöiden tulee päästä osallistamaan, hyvälaatuiseen ja maksuttomaan ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen omilla lähiyhteisöissään. Vammaisia henkilöitä varten tulee tehdä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset. Heidän tulee saada yleisessä koulutusjärjestelmässä tarvitsemansa tuki. Lisäksi ehdotetut muutokset tukisivat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisyleissopimuksen mukaista lapsen edun huomioon ottamista.

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Majoitus- ja matkakorvauksia koskevalla sääntelyn laajennuksella pyritään turvaamaan jokaisen oikeutta lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan ammatilla.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 7 §:n 1 momentin 3 kohta, 16 §:n 1 momentti, 19 §:n 1 momentin 1 kohta ja 4 momentin 1 kohta sekä
lisätään 4 §:ään uusi 2 momentin 6 kohta ja 5 momentti, 5 §:ään uusi 4 momentti sekä 14 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

4 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

5) perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettussa perusopetuksessa, mainitun lain 46 §:n 1 momentissa tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa 5 §:n mukaisesti; (8.7.2022/715)

6) nuorisolaissa (1285/2016) tarkoitettussa nuorten työpajatoiminnassa 5 §:n mukaisesti.

Oppivelvollinen voi suorittaa opintoja koulutusmuotoon sopivassa oppimisympäristössä kuten työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja nuorten työpajatoiminnassa.

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, jota ei ole otettu minkään koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla nuorisolaissa tarkoitettuun nuorten työpajatoimintaan aikana ennen kuin asuinkunta tämän lain 15 §:n nojalla osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikan.

7 §

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi:

3) vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen ei osallistu Suomen lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai

koulutukseen, vaan osallistuu oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan ulkomaiseen opetukseen tai koulutukseen ulkomailla;

14 §

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu jatkuu siitä huolimatta, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa tämän lain 5 §:n 4 momentin mukaisesti.

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää tai siihen sisältyviä opintoja, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään lukioon tai lähimpään sellaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen suorittamaan tutkintoon, ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia;

2) hän opiskelee sellaisessa edellä 1 kohdassa tarkoitetussa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, joka sijaitsee lähinnä oppivelvollisen kotia tai jonne muutoin joukkoliikennettä tai muuta soveltuvaa kulkutapaa käyttäen on nopein kulkuyhteys ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä; ja

3) hänellä ei ole mahdollisuutta asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa.

Majoituskorvaukseen on oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti

suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 4 §:n 1 momentti, 9 §:n 2 momentti, 11 §:n 3 momentti, 13 §:n 2 momentti ja 26 §:n 1 momentti seuraavasti:

4 §

Järjestämisluvan myöntäminen

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta lukiolaissa (714/2018) tarkoitettulle lukiokoulutuksen järjestäjälle, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettulle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle sekä rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolle on myönnetty perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen järjestämislupa. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrätyllä toiminta-alueella. Koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

9 §

Hakeutuminen ja hakumenettelyt

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Oppivelvolliset on kuitenkin otettava opiskelijoiksi ensisijaisesti. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista.

11 §

Koulutuksen laajuus ja muodostuminen

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu pakollisista ja valinnaisista koulutuksen osista.

13 §

Opiskelijan yksilölliset valinnat

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

26 §

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julki-suudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, järjestyssäännöistä, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36, 36 a, 36 b ja 36 d–36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40–43 ja 45–48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85–87, 89–93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitettuna osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään. Poiketen siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, opetuksen osallistumisen epäämiseen sovelletaan, mitä epäämisestä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Myöskään perusopetuslain 36 d §:n 1 momentissa säädettyä puhelimen tai muun mobiililaitteen haltuunottoa ei sovelleta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 46 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
245/2025, seuraavasti:

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu opiskelija. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12–15, 18 a, 19 ja 20, 21, 22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38, 40 ja 41, 41 a–41 d, 42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 39 §:n 1 momentti seuraavasti:

39 §

Opiskelijoiden valintaperusteet

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Oppivelvolliset on kuitenkin otettava opiskelijoiksi ensisijaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

Lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 22 §:n 1 momentti seuraavasti:

22 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Oppivelvolliset on kuitenkin otettava opiskelijoiksi ensisijaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

|

..ministeri Etunimi Sukunimi

LUONNOS

1.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 7 §:n 1 momentin 3 kohta, 16 §:n 1 momentti, 19 §:n 1 momentin 1 kohta ja 19 §:n 4 momentin 1 kohta sekä
lisätään 4 §:ään uusi 2 momentin 6 kohta ja 5 momentti, 5 §:ään uusi 4 momentti sekä 14 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen

Oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suorittamaan suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

1) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitettussa koulutuksessa;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa;

3) kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, mainitun lain 25 b §:n 3 momentissa tarkoitettussa vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan;

4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään

Oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suorittamaan suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

1) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitettussa koulutuksessa;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa;

3) kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, mainitun lain 25 b §:n 3 momentissa tarkoitettussa vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan;

4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään

Voimassa oleva laki

Ehdotus

lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen;

5) perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettussa perusopetuksessa, mainitun lain 46 §:n 1 momentissa tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa 5 §:n mukaisesti.

Mitä tässä laissa säädetään koulutuksen järjestäjästä, sovelletaan myös opetuksen järjestäjään ja oppilaitoksen ylläpitäjään, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Oppivelvollisen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan myös, jos hän opiskelee tässä laissa tarkoitettua koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla.

lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen;

5) perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettussa perusopetuksessa, mainitun lain 46 §:n 1 momentissa tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa 5 §:n mukaisesti;

6) *nuorisolaissa (1285/2016) tarkoitettussa nuorten työpajatoiminnassa 5 §:n mukaisesti.*

Mitä tässä laissa säädetään koulutuksen järjestäjästä, sovelletaan myös opetuksen järjestäjään ja oppilaitoksen ylläpitäjään, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Oppivelvollisen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan myös, jos hän opiskelee tässä laissa tarkoitettua koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla.

Oppivelvollinen voi suorittaa opintoja koulutusmuotoon sopivassa oppimisympäristössä kuten työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja nuorten työpajatoiminnassa.

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, jota ei ole otettu minkään koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla nuorisolaissa tarkoitettuun nuorten työpajatoimintaan aikana ennen kuin asuinkunta tämän lain 15 §:n nojalla osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikan.

7 §

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi:

7 §

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3) vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen osallistuu oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan koulutukseen ulkomailla tai hänen muutoin voidaan katsoa suorittavan oppivelvollisuutta ulkomailla oleskelun aikana;

3) vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen ei osallistu Suomen lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai koulutukseen, vaan osallistuu oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan ulkomaiseen opetukseen tai koulutukseen ulkomailla;

14 §

Asuiskunnan ohjaus- ja valvontavastuu

14 §

Asuiskunnan ohjaus- ja valvontavastuu

Asuiskunnan ohjaus- ja valvontavastuu jatkuu siitä huolimatta, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa tämän lain 5 §:n 4 momentin mukaisesti.

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää tai siihen sisältyviä opintoja, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Voimassa oleva laki

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään *sellaiseen* lukioon tai *monialaiseen* ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia;

2) hän opiskelee sellaisessa edellä 1 kohdassa tarkoitetussa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, joka sijaitsee lähinnä oppivelvollisen kotia tai jonne muutoin joukkoliikennettä tai muuta soveltuvaa kulkutapaa käyttäen on nopein kulkuyhteys ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä; ja

3) hänellä ei ole mahdollisuutta asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa.

Majoituskorvaukseen on oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä;

Ehdotus

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään lukioon tai *lähimpään sellaiseen* ammatilliseen oppilaitokseen, *jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen suorittamaan tutkintoon*, ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia;

2) hän opiskelee sellaisessa edellä 1 kohdassa tarkoitetussa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, joka sijaitsee lähinnä oppivelvollisen kotia tai jonne muutoin joukkoliikennettä tai muuta soveltuvaa kulkutapaa käyttäen on nopein kulkuyhteys ja jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä; ja

3) hänellä ei ole mahdollisuutta asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa.

Majoituskorvaukseen on oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä *tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia*;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 4 §:n 1 momentti, 9 §:n 2 momentti, 11 §:n 3 momentti, 13 §:n 2 momentti ja 26 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 §

Järjestämisluvan myöntäminen

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta lukiolaissa (714/2018) tarkoitetulle lukiokoulutuksen järjestäjälle, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetulle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle sekä rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolle on myönnetty perusopetuslain 7 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen järjestämislupa. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrätyllä toiminta-alueella. Koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

9 §

Hakeutuminen ja hakumenettelyt

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista.

Ehdotus

4 §

Järjestämisluvan myöntäminen

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta lukiolaissa (714/2018) tarkoitetulle lukiokoulutuksen järjestäjälle, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetulle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle sekä rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolle on myönnetty perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen järjestämislupa. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrätyllä toiminta-alueella. Koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

9 §

Hakeutuminen ja hakumenettelyt

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. *Oppivelvolliset on kuitenkin otettava opiskelijoiksi ensisijaisesti.* Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista.

11 §

Koulutuksen laajuus ja muodostuminen

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu koulutuksen osista.

11 §

Koulutuksen laajuus ja muodostuminen

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus muodostuu *pakollisista ja valinnaisista* koulutuksen osista.

13 §

Opiskelijan yksilölliset valinnat

Opiskelija suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisista koulutuksen osista henkilökohtaisten tavoitteidensa ja osaamistarpeidensa mukaisen kokonaisuuden.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Koulutus tulee järjestää siten, että opiskelija voi hakeutua tutkintotavoitteiseen koulutukseen kesken valmentavan koulutuksen, jos hän on saavuttanut riittävät valmiudet tutkintotavoitteiseen koulutukseen siirtymiseksi.

13 §

Opiskelijan yksilölliset valinnat

Opiskelija suorittaa koulutuksen perusteiden mukaisista koulutuksen osista henkilökohtaisten tavoitteidensa ja osaamistarpeidensa mukaisen kokonaisuuden.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa *kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan* koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Koulutus tulee järjestää siten, että opiskelija voi hakeutua tutkintotavoitteiseen koulutukseen kesken valmentavan koulutuksen, jos hän on saavuttanut riittävät valmiudet tutkintotavoitteiseen koulutukseen siirtymiseksi.

26 §

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai

26 §

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai

erityisen tuen kehittämisen, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36, 36 a, 36 b ja 36 d–36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40–43 ja 45–48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85–87, 89–93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitettun osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään. Poiketen siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, opetukseen osallistumisen epäämiseen sovelletaan, mitä epäämisestä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa.

erityisen tuen kehittämisen, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, *järjestyssäännöistä*, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36, 36 a, 36 b ja 36 d–36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40–43 ja 45–48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85–87, 89–93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitettun osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään. Poiketen siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, opetukseen osallistumisen epäämiseen sovelletaan, mitä epäämisestä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. *Myöskään perusopetuslain 36 d §:n 1 momentissa säädettyä puhelimen tai muun mobiililaitteen haltuunottoa ei sovelleta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan perusopetuslain (628/1998) 46 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 245/2025, seuraavasti:

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12–15, 18 a, 19 ja 20, 21, 22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38, 40 ja 41, 41 a–41 d, 42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätömissä opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa.

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. *Opiskelijaksi voidaan ottaa myös oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu opiskelija.* Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12–15, 18 a, 19 ja 20, 21, 22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38, 40 ja 41, 41 a–41 d, 42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätömissä opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 39 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

39 §

39 §

Opiskelijoiden valintaperusteet

Opiskelijoiden valintaperusteet

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. *Oppivelvolliset on kuitenkin otettava opiskelijoiksi ensisijaisesti.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 22 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 §

22 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

|
Voimassa oleva laki

Ehdotus

Oppivelvolliset on kuitenkin otettava opiskelijoiksi ensisijaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

LUONNOS